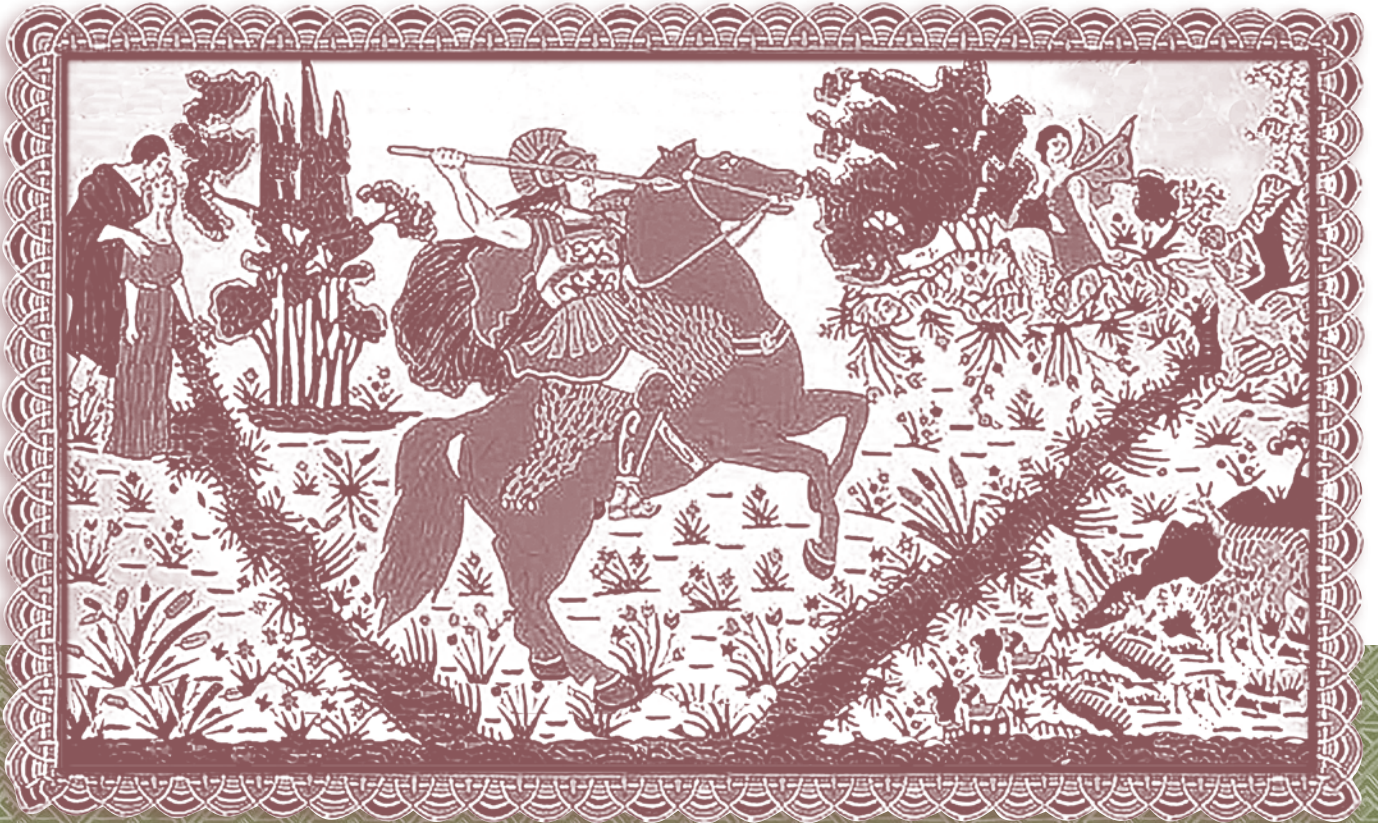

τ' ανάβλεμμα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΡΑΦΗΝΑΣ

ΦΥΛΛΟ 43^ο - ΜΑΡΤΙΟΣ 2023

*η "πάντα" του Μεγαλέξανδρου
- Στραμπωτό Τυρνάβου -*

✿ *Ανάβλεμμα:
κοίταγμα ψηλά, κοίταγμα ξανά,
με άλλη ματιά, με άλλη θεώρηση*

✿ *Είναι τ' ανάβλεμά του πιο σκληρό
κι' από το πυρό μαχαίρι του*

Κ. Παλαμάς

✿ *Με λάβωσε σα σαϊτιά
κυρά τ' ανάβλεμά σου*

✿ *Κι' η κόρη με τ' ανάβλεμμα
σέρνει τα παλικάρια*

Δημοτικό (της αγάπης)

καλώς ανταμωθήκαμεν...

Φίλες και φίλοι,

Ανταμώνουμε και πάλι με το περιοδικό του Λ.τ.Ε. Ραφήνας. "Τ' ανάβλεμμα" είναι εδώ. Έρχεται στα χέρια σας, πάντα με θέματα λαϊκά, παραδοσιακά, λογοτεχνικά και πολλά μικρασιάτικα. Γιατί οι μικρασιάτικες μνήμες κι' οι καημοί διατηρούνται ζωντανά και το 2023, καθώς οι εκδηλώσεις για 'κείνα τα γεγονότα συνεχίζονται κι αυτή τη χρονιά. Κι η πόλη μας, η Ραφήνα, γιορτάζει φέτος τα εκατό της χρόνια από τότε, το 1923, που έγινε χωριό, όταν δέχθηκε τους Τριγλιανούς πρόσφυγες.

Έτσι παραμένουν επίκαιρα τα «**έθιμα κι αντέτσια**» στη μικρασιάτικη ντοπιολαλιά, αλλά και η πρώτη «**επίσκεψη**» των Ραφηνιωτών **στις πατρογονικές εστίες, στην Τρίγλια** της Βιθυνίας, την αγαπημένη και ποτέ ξεχασμένη πατρίδα. Ταιριάζουν απόλυτα και τα μικρασιάτικα «**πασχαλινά έθιμα κι οι παραδόσεις**», αλλά και οι Τριγλιανοί μικροπωλητές στην πλατεία της Ραφήνας, που διαλαλούσαν το εμπόρευσμά τους φωνάζοντας «**μία δραχμή το σακουλάκι**».

«**Τα σταμπωτά**», μια παλιά παραδοσιακή τέχνη, που έχει πλέον σχεδόν εκλείψει, αναβιώνει στις σελίδες αυτού του τεύχους με αναφορά στα εργαστήρια «**του Τυρνάβου**». Η **ιστορία της Ελληνικής Ραδιοφωνίας** φέρνει μνήμες της ένδοξης εποχής του ραδιοφώνου. Μνήμες της φωτογραφίας φέρνει και η «**μαγεία του ασπρόμαυρου**». Μνήμες της Κατοχής και των δύσκολων καιρών φέρνει στο νου η «**ιστορία ενός άλλου είδους αγωνιστή της ζωής**», ενώ το «**λαϊκό εθιμικό δίκαιο**» ζωντανεύει στους παραδοσιακούς αρραβώνες και γάμους. Και η «**παράδοση**» γίνεται ποίημα...

Οι μικροί μας φίλοι θα γνωρίσουν την **αποταμίευση** και **τους κουμπάρδες** μέσα από **παραμύθια, παροιμίες και αινίγματα**.

Όλες οι **εκδηλώσεις του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας** αναφέρονται πάντα στο περιοδικό του. Ιδιαίτερο χώρο έχει εδώ η μεγάλη παιδική παράσταση με τίτλο «**στην άλλη μεριά του Αιγαίου**» και η εκδρομή του ΛΕΡ «**στην Ανατολική Μάνη**».

Με τέτοια θέματα στις αποσκευές του, "τ' ανάβλεμμα" ταξιδεύει εδώ και 21 χρόνια. Και εμείς όλοι ταξιδεύουμε μαζί του σε χρόνους και τόπους της παράδοσης. Και το αγαπάμε και το περιμένουμε. Κι όταν το διαβάζουμε, πάντα «αναβλέπουμε».

**Με χαρά και το καινούργιο ανάβλεμμα
και το νέο αντίκωμα!**

Χριστίνα Παναγιώτου - Δακτυλίδη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- Το Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας πάντα ευχαριστεί και ευγνωμονεί τον Ευεργέτη του, **Αθανάσιο Μαρτίνο** που συνεχίζει να το στηρίζει εδώ και χρόνια. Χάρη στη δική του **συμπαραστάση, το ΛτΕ Ραφήνας αναπνέει και επιβιώνει.**

- Ευχαριστίες οφείλει το ΛΕΡ και στον Φοροτεχνικό, **Γεράσιο Παπαδόπουλο**, που καλύπτει αφιλοκεδώς τα οικονομικά και φοροτεχνικά του θέματα.

Το ΛτΕ Ραφήνας ευχαριστεί επίσης:

- Την **Καίτη Σπυροπούλου**, επίτιμο μέλος του, τη **Ρένα Φούντη** και την **Άννα Κυριακάκη Συνοδινού**, που αφιλοκεδώς διδάσκουν ραπτική και κόσμημα σε μαθήτριες του ΛΕΡ.

- Τον **Στέλιο Βισβάρδη**, την **Λιάνα Γκύζη**, τη **Ρίτα Χιντζόγλου** και την **Χριστίνα Παναγιώτου - Δακτυλίδη** για δωρεές στο τμήμα ραπτικής και στην ιματιοθήκη του.

- Το περιοδικό οφείλει πολλά «ευχαριστώ» στην δημοσιογράφο, **Ελένη Καμάρα** για την ιδιαίτερη βοήθεια και στήριξη σε πολλά τελευταία τεύχη του.

«**τ' ανάβλεμμα**», περιοδική έκδοση του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας • Εθνικής Αντιστάσεως 34, Ραφήνα • τηλ.: 22943 03612 • e-mail: lykellrafinas@gmail.com

- Επιμέλεια περιοδικού: **Χριστίνα Παναγιώτου-Δακτυλίδη**
Δημιουργικός σχεδιασμός: **Φωτεινή Αλεξιάδου**

- Ομάδα σύνταξης: **Εύη Γκατσοπούλου, Ελένη Καμάρα, Χριστίνα Παναγιώτου - Δακτυλίδη, Αναστασία Κάλφογλου, Άννα Κυριακάκη - Συνοδινού, Κατερίνα Σιούτα - Παπαδοπούλου, Άννα Ραπτοπούλου - Παπαθανασίου, Πάνος Τσίτσιος.**

- Διανέμεται Δωρεάν

- Το ΛΕΡ ενίσχυσε οικονομικά η **Χριστίνα Παναγιώτου-Δακτυλίδη** εις μνήμην της **ξαδέλφης** της, **Αθηνάς Τσιμπογιάννη, τ. προέδρου Εφετών.**

Ο οργανισμός Λιμένος Ραφήνας για άλλη μια φορά κατέβαλε το μισό ποσόν της δαπάνης αυτής της έκδοσης του περιοδικού. Το ΛΕΡ ευχαριστεί και εύχεται να συνεχιστεί αυτή η οικονομική ενίσχυση και να βρει μιμητές.

Εξώφυλλο: "**Πάντα του Μεγαλέξανδρου**" Σταμπωτό Τυρνάβου, εργαστηρίου Θεμιστοκλή Ιωαννίδη. Τυρνάβος (1920-1930). Διαστάσεις: μήκος 2,10 μ., πλάτος 0,98 μ. Λαογραφικό - Ιστορικό Μουσείο Λάρισας.

Παιδική παράσταση

Γράφει η Κάτια Φυκούρα, Έφορος χορού του ΛΕΡ

«Στην άλλη μεριά του Αιγαίου»

Λαός χωρίς παράδοση είναι σαν δέντρο δίχως ρίζες!

Κι' εμείς στο Λ.Ε.Ραφήνας προσπαθώντας να διατηρήσουμε την ιστορική μνήμη ζωντανή και τιμώντας τις δικές μας ρίζες, του τόπου που κάποιοι γεννηθήκαμε και όλοι κατοικούμε, πραγματοποιήσαμε με ιδιαίτερη επιτυχία άλλη μια επετειακή παράσταση με τίτλο "Στην άλλη μεριά του Αιγαίου". Μόνο που αυτή τη φορά οι μικροί μαθητές του ΛΕΡ σήκωσαν στους ώμους τους τη διάδοση της ελληνικής παράδοσης, όπως την σταλάζει στην ψυχή τους το Λύκειο των Ελληνίδων. Κι αποδείχθηκαν οι καλύτεροι πρεσβευτές της.

Θέμα της παιδικής αυτής παράστασης ήταν τα 100 χρόνια από τη μέρα του τραγικού ξεριζωμού που πλήγωσε βαθιά τον Ελληνισμό, καθώς και η εγκατάσταση των παθόντων πληθυσμών στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Ραφήνα από την Τρίγλια της Μικρασίας.

Μουσικές και ρυθμοί, χοροί και τραγούδια, φορεσιές και χρώματα πλημμύρισαν τον χώρο και τις αισθήσεις, μεταφέροντάς μας στον κόσμο και τον πολιτισμό που έφεραν οι άνθρωποι αυτοί. Λίγο χώμα από την πατρίδα, μια εικόνα της Παναγίας, κουράγιο και δύναμη ήταν όλα τους τα υπάρχοντα. Όμως κατάφεραν και ρίζωσαν στον νέο τόπο, εδραιώθηκαν, έφτιαξαν οικογένειες, εργασίες, κουλτούρα, παράδοση. Συγκίνηση και δέος ήταν διάχυτα στην παράσταση, όταν παρακολουθούσαμε 120 παιδιά στη σκηνή, από 3,5 έως 16 χρονών, να χορεύουν, να τραγουδούν, να εκφράζονται, να αποδύονται ρόλους και μέσα από αυτούς να μαθαίνουν αξίες,

να διαδίδουν ήθη και έθιμα, να βιώνουν φιλία και αλληλεγγύη. Δεν χόρευαν τυπικά, αλλά το ζούσαν πραγματικά! Μας κατέπληξαν με την ωριμότητα, την πιστή απόδοση των χορών, την στάση τους και τον σεβασμό στο ρόλο τους.

Φορώντας σαρακατσάνικες και αγροτικές φορεσιές οι μικροί χορευτές του Λυκείου μας, με παιχνιδιοτραγούδα και χορούς, μας μάγεψαν με "τα παιδιά της Σαμαρίνας", "τα κουκιά" και άλλα. Με ενδυμασίες από τη Δεσφίνα Στερεάς Ελλάδας, βλάχες Δ. Μακεδονίας, Μέγαρα και παράλια Προποντίδος, τα μεγαλύτερα παιδιά μας γοήτεψαν, χορεύοντας καραγκούνα, μπεράτι, συρτό και γκάιντα. Στον καφενέ με το βαλς, τον καρσιλαμά, τον ταταυλιανό "έλα πάμε στη Ραφήνα", οι έφηβοι μας συγκλόνισαν. Και μετά, με το φινάλε "έχε γεια Παναγιά", νιώσαμε τον τελευταίο χαιρετισμό των προσφύγων πριν γυρίσουν την πλάτη στον τόπο τους και τις ζωές τους. Με αυτό το τραγούδι βγήκαν όλα τα παιδιά στη σκηνή και καταχειροκροτήθηκαν κάνοντας περήφανους τους γονείς, την άξια δασκάλα τους και όλους εμάς στο ΛΕΡ.

Η οργάνωση, το στήσιμο της παράστασης, όλα ήταν ιδέα της δασκάλας των παιδιών μας, Ανθίας Χρόνη. Με τη συμβολή των κυριών του ΔΣ, των συνεφόρων του τμήματος χορού και ιματιοθήκης, καθώς και τη συνεργασία των γονέων, η ιδέα αυτή υλοποιήθηκε και ζωντάνεψε πάνω στη σκηνή.

Αυτή η παιδική παράσταση του ΛΕΡ ήταν ένα πέρασμα από το παρελθόν στο παρόν κι ένας στόχος δικός μας για το μέλλον. Για ένα μέλλον που προάγει τον ελληνικό πολιτισμό!

Για το περιοδικό και το Λύκειο γράφει η συγγραφέας Βαρβάρα Βλαχοπούλου

«Κάθε φορά που πιάνω στα χέρια μου το καινούργιο τεύχος, νιώθω δέος. Είμαστε στο 42^ο Ανάβλεμμα, μια περιοδική έκδοση του Λ.τ. Ελληνίδων Ραφήνας (ένα από τα πιο δραστήρια Παραρτήματα του Λ.τ.Ελληνίδων), το οποίο διανέμεται δωρεάν στα μέλη των Λυκείων. Η αξία του ανεκτίμητη. Περιέχει ΟΛΗ την Ελληνική παράδοση, μέσα από επιλεγμένα άρθρα σπουδαίων συνεργατών και οι φωτογραφίες του μας εμπιστεύονται ανάγλυφα τις παραδόσεις κάθε εποχής, ξυπνούν μνήμες και συναισθήματα. Το χαρτί του επιβλητικό, άριστη επιλογή έκδοσης στο κίτρινο του συρταριού, αναδύει άρωμα γασσεμιών του Αττίκ και ελληνικής φορεσιάς συντηρημένης στο μπαούλο της γιαγιάς.

Στο τελευταίο ανακάλυψα κι ένα δικό μου άρθρο. Τους ευχαριστώ για την επιλογή. Ένιωσα ρίγος. Έβγαλα όλα τα τεύχη από την βιβλιοθήκη με ιερότητα. Τα ταξινόμησα, έτοιμα να πάνε στο τυπογραφείο για τομποίηση. Το θεωρώ ιερή μου υποχρέωση. Έχω τόσο πολύ ευεργετηθεί ψυχικά από τις αναγνώσεις του, που έπρεπε να το τιμήσω.

Αγαπητές αξιόλογες κυρίες, φίλες, εργάτριες του Λ.τ. Ελληνίδων Ραφήνας. Σας συγχαίρω και σας ευχαριστώ για το "μάννα". Δεν αναφέρω ονόματα, για να μην θίξω τη σεμνότητα που σας διακρίνει. Συγχαρητήρια θα πω και θα κάμω τους κόπους σας ταξίδι... στο γαλάζιο της Πατρίδας μας που τόσο την τιμάτε!»

Παραδοσιακές

Γράφει η Εύη Γκατσοπούλου, Πρόεδρος του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας, Εκπαιδευτικός

Το ΛΕΡ κατακτά και... κατακτιέται από τις ομορφιές της Ανατολικής Μάνης!

Το φθινόπωρο του 2022 το Λύκειο Ελληνίδων Ραφήνας συμμετείχε με τη χορευτική του ομάδα και τους δασκάλους του, Κωνσταντίνο Λιναρά και Αγγελική Καραγεώργου, στη γιορτή του κάστανου στην Άρνα. Μια τοπική εκδήλωση, ένα πανηγύρι του φθινοπώρου, που καθιερώθηκε από το σύλλογο νέων της λακωνικής Άρνας τα τελευταία 19 χρόνια. Αποτελεί μια σύγχρονη οπτική των αυθόρμητων λαϊκών πανηγυριών, που έδωσε ζωή στους παραγωγούς της περιοχής, τόνωσε τα παραδοσιακά έθιμα και τους χορούς, μύση τους νέους στην τοπική κουλτούρα της περιοχής. Τέλος, χάρισε σε επισκέπτες και ντόπιους μια πρωτόγνωρη εμπειρία της ελληνικής φιλοξενίας, της ομορφιάς του φθινοπώρου και των καρπών του, της συμμετοχής σε παραδοσιακούς χορούς, της επαφής με την ορεινή φύση της Λακωνίας στην πλακόστρωτη πλατεία της Άρνας κάτω από τα πορτοκαλοκόκκινα κλαδιά του αιωνόβιου πλάτανου!

Η ομάδα του ΛΕΡ, χορευτές, χορεύτριες, φίλοι, μέλη και παιδιά ξεκινήσαμε το πρωί της 28ης Οκτωβρίου με προορισμό μας τη λακωνική Μάνη. Τέτοια μέρα οι μαθή-

τριες στη Λακωνία παρελαύνουν φορώντας την παραδοσιακή φορεσιά, κρατώντας τα δρεπάνια στα χέρια, για να θυμίζουν την απίστευτη νίκη των γυναικών της Μάνης απέναντι στα εμπειροπόλεμα στρατεύματα του Ιμπραήμ το 1826!

Όταν το τουριστικό λεωφορείο έφθανε στην ανατολική Μάνη, το τοπίο άλλαζε προβάλλοντας τον γυμνό, ξερό τόπο με τις γκρίζες πέτρες, που διαμόρφωσε και την άτρωτη, λεβέντικη και γεμάτη ντομπροσύνη ψυχοσύνθεση των Μανιατών. Η περιήγηση στην Βάθεια, την καστροπολιτεία με τους πέτρινους πύργους ήταν μια ευχάριστη έκπληξη για όλους. Οι εγκαταλειμμένοι πύργοι θύμιζαν σκηνικό ταινίας πάνω στο ύψωμα, που το περιστοίχιζαν τα λιόδεντρα με τον πολύτιμο καρπό τους, ο καθένας με τη δική του ιστορία, δώροφοι, επιβλητικοί, αγέρωχοι μας διηγήθηκαν περιπέτειες από την εποχή της πατριαρχίας και των πειρατών. Δίπλα ακριβώς το βαθύ μπλε της θάλασσας λαμποκοπούσε από τον φθινοπωρινό ήλιο.

Χτισμένη σε ξερό και γυμνό τοπίο, τελείως αποστάτευτη από τη μανία των ανέμων, στέκει στην είσοδο της Μάνης η Αρεόπολη! Εκεί περπατώντας γνωρίσαμε την

εκδηλώσεις

ιστορία της Επανάστασης του 1821 και σημαντικούς ήρωές της, όπως τον Πετρόμπεη Μαυρομικάλη, ενώ η λακωνική σημαία με τον γαλάζιο σταυρό και το σύνθημα «Νίκη ή Θάνατος» ανέμιζε στα πέτρινα σπίτια και στις εκκλησίες της πλακόστρωτης πόλης.

Η βόλτα στο γοττευτικό, γραφικό Λιμένι με τα τουρκουάζ νερά που «γλείφουν» τους ανακαινισμένους πύργους και στο ιστορικό Οίτυλο μάς γέμισε πρωτόγνωρες εικόνες!

Το Γύθειο επεφύλασσε πολλές εκπλήξεις. Η γνωριμία με τα υπέροχα νεοκλασικά κτήρια του Γυθείου κατασκευασμένα από τον Τσίλλερ, το δημαρχείο και το παλιό παρθεναγωγείο, που σήμερα φιλοξενεί στοιχεία της αγροτικής ζωής στην ανατολική Μάνη και μας μεταφέρει στη λειτουργία των σχολείων του περασμένου αιώνα. Ο πύργος του Τζανετάκη στο νησάκι Κρανάη, που πήρε το όνομά του από το κράνος που ξέχασε εκεί ο Πάρης μαγεμένος από τα

Η συμμετοχή της χορευτικής ομάδας στη γιορτή του κάστανου κάτω από τον φιλόξενο πλάτανο της πλατείας της Άρνας ήταν ο λόγος του ταξιδιού μας! Με τις φορεσιές της Προποντίδας το ΛΕΡ, χορεύοντας και τραγουδώντας, μετέδωσε στους ντόπιους και στους εκατοντάδες επισκέπτες τη χαρά και τη θύμηση του μικρασιατικού πολιτισμού, της αρχοντιάς και της μακρινής αλησμόνητης πατρίδας. Με τη γεύση του ψημένου κάστανου, τη σπιρτάδα του τσίπουρου, τους χορευτικούς κύκλους στο γλέντι που ακολούθησε, την αυθόρμητη, θερμή φιλοξενία των κατοίκων ζεστάθηκαν οι ψυχές μας και όλες οι αισθήσεις μας συμμετείχαν στη γιορτή του φθινοπώρου.

κάλλη της ωραίας Ελένης. Χτίστηκε το 1829 από το στρατηγό του Αγώνα, Τζανετάκη - Γρηγοράκη κι αποτελείται από έναν τριώροφο επιβλητικό πύργο και μια μεγάλη διώροφη μακρόστενη οικία, που φιλοξενεί έγγραφα, κειμήλια και εκθέσεις από την ένδοξη ελληνική ιστορία. Το λιμάνι του με τα γραφικά μεζεδοπωλεία, τα περίφημα λαλάγκια και τις τραβηχτές με το μέλι και το τυρί, τα τραγανά παξιμάδια ή τις δίπλες, τυπικά δείγματα της λακωνικής κουζίνας. Ο πέτρινος φάρος του που στέκει, προσφέροντας ασφάλεια στους ναυτικούς μας, αλλά και κουβαλά ιστορίες, πρόσωπα και βιώματα των ανθρώπων που πέρασαν και εργάστηκαν σε αυτόν!

Προσκύνημα και αγαλλίαση ψυχής ήταν η πρωινή επίσκεψή μας στο μοναστήρι της Παναγιάς της Γιάτρισσας. Μετά την ανηφορική πορεία του λεωφορείου στον φιδωτό δρόμο, μας αποζημίωσε η πανοραμική θέα προς το Λακωνικό κόλπο και η γαλήνη, η παρηγοριά που μεταδίδει η χάρη της θαυματουργής Παναγιάς στους επισκέπτες.

Τελευταίες αναμνήσεις μας από το ταξίδι στην ανατολική Μάνη υπήρξαν οι αμμουδερές ή αλλού βοτσαλωτές παραλίες, η εναλλαγή του πετρώδους άγονου τοπίου και της ολογάλανης θάλασσας, η γεύση των τοπικών βιολογικών οίνων στο παραδοσιακό οινοποιείο, οι ζωντανές αφηγήσεις του συγχορευτή μας, Νίκου Αλικάκου, που κατάγεται από την περιοχή και η διασκεδαστική «εξέταση» γνώσεων του ταξιδιού με τα γέλια και τα πειράγματα!

Παράδοση, άγρια ομορφιά τοπίου, γλυκιά γεύση του κάστανου, χρυσό ελαιόλαδο και τονωτική ιδιότητα του τσίπουρου. Θρησκευτική πίστη και ευλαβική γαλήνη, πέτρινοι πύργοι με ιστορίες και θρύλους, ελληνική ιστορία, ήρωες με αδούλωτη ψυχή, υγρά σπήλαια κάτω από τη γη, καθάρια θάλασσα και γιορτή της φθινοπωρινής φύσης, μα κυρίως το συναίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα συνεκτική, με κοινούς δεσμούς και αγάπες, στην ομάδα του ΛΕΡ, χαράχτηκαν στις ψυχές μας στο ταξίδι αυτό στην περήφανη Μάνη. Ας τις φυλάξουμε βαθιά μέσα μας αντιμετωπίζοντας κάθε στιγμή σαν ένα ανεκτίμητο δώρο!

στην Τρίγλια

Γράφει η Νίκη Γρηγορίου, τ. Έφορος Λαογραφικού Αρχείου του ΛΕΡ, Εκπαιδευτικός

Γνωσιθέα Καβουνίδου - Σταμπέλου - μια μεγάλη αρχόντισσα - Η επίσκεψη στο πατρογονικό της στην Τρίγλια

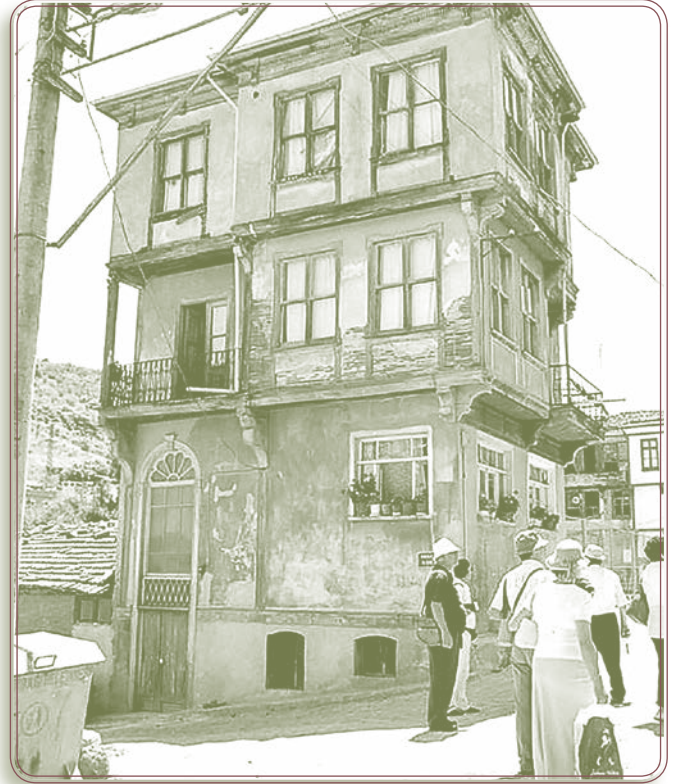
Η Γνωσιθέα Καβουνίδου - Σταμπέλου απεβίωσε το φθινόπωρο του 2022 πλήρης ημερών. Η Τέα, όπως την αποκαλούσαν, ήταν το τελευταίο από τα επτά⁽¹⁾ παιδιά του σωτήρα και ευεργέτη των Τριγλιανών Φίλιππου Καβουνίδη και της Αικατερίνης Καλαφάτη και γεννήθηκε στην Ελλάδα, μετά τη μικρασιατική καταστροφή. Έχοντας έντονες αναμνήσεις από την οικογενειακή της ζωή θέλησε να μοιραστεί μαζί μας τη μοναδική επίσκεψή της στο πατρικό σπίτι, στην Τρίγλια της Βιθυνίας, το 1978. Η αφήγησή της καταγράφηκε από τη γράφουσα το καλοκαίρι του 2019.

Μην έχοντας ζήσει ποτέ σε αυτό το οίκημα, εκείνη τη συγκλονιστική πρώτη φορά που το επισκέφτηκε, προσπάθησε να αναπλάσει τη ζωή της οικογένειάς της μέσα σε αυτό, όπως την είχε ακούσει από τους γονείς και τα αδέρφια της. Πρόκειται για την πρώτη οργανωμένη επίσκεψη των Τριγλιανών στη γενέτειρά τους, με το κρουαζιερόπλοιο «Κένταυρος», των αδερφών Καβουνίδη.

«Το 1978, ύστερα από συνεννόηση του Συλλόγου Τριγλιανών με την εταιρεία μας, αποφασίστηκε να κρατηθεί ένας μεγάλος αριθμός θέσεων στην κρουαζιέρα του «Κένταυρος» και να τους δοθεί, με πολύ προνομακτική τιμή, ώστε να επισκεφτούν τη γενέτειρά τους. Το πρόγραμμα της κρουαζιέρας περιλάμβανε νησιά του Αιγαίου, τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη και εκείνη τη μοναδική φορά κατ' εξαίρεση και τα Μουδανιά, ώστε να πάμε στην Τρίγλια.

Η κρουαζιέρα ήταν εξαήμερη και είχε πολύ μεγάλη ζήτηση. Τόσο ο προορισμός, που επέτρεπε την επιστροφή και το προσκύνημα στη γενέτειρα, όσο και το πολύ χαμηλό εισιτήριο για τους Τριγλιανούς, έκαναν το όνειρο πραγματικότητα. Το ταξίδι ξεκίνησε το Σάββατο από τον Πειραιά, όπου επιβίβαστηκαν οι Ραφηνιώτες και ακολούθησε η επιβίβαση των Τριγλιανών της Χαλκιδικής στη Θεσσαλονίκη. Σκόπελος, Σκιάθος, Χίος, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη ήταν οι πρώτοι μας πανέμορφοι προορισμοί, αλλά εμείς είχαμε μυαλό μόνο για τον τελευταίο, τα Μουδανιά. Μετά από πέντε μέρες, τα ξημερώματα της Πέμπτης ο «Κένταυρος» έδωσε στο λιμάνι των Μουδανιών κι όλοι μας τρέξαμε προς τα λεωφορεία που θα μας πήγαιναν στην πολυπόθητη Τρίγλια.

Όταν αντίκρισα για πρώτη φορά την πόλη, όπου έζησε τόσο ευτυχισμένα η οικογένειά μου ανατρίχιασα. Μέχρι τότε μόνο στο μυαλό μου προσπαθούσα να αναπλάσω σε εικόνες όσα μου διηγούνταν τα αδέρφια μου για τη ζωή της οικογένειας εκεί. Εκτός από εμένα στο ταξίδι συμμετείχαν ο μεγάλος μου αδερφός Χρυσόστομος ή Χρυσός, όπως τον έλεγαν όλοι, η σύζυγός του Νίτσα Κοντιλένιου, η εγγονή τους Νάσια και η αδερφή μου Καλλιόπη Μποντού, μια από τις πρώτες Ελληνίδες οφθαλμιάτρους.

Φτάσαμε έξω από το σπίτι μας νωρίς το πρωί. Ήταν γωνιακό και σταθήκαμε λίγο παραπέρα να χαζεύουμε την αρχοντιά του. Το θυμάμαι, τετραώροφο με εντυπωσιακά μαρμάρινα φουρούσια να στηρίζουν τα μπαλκόνια του. Η ξεναγός χτύπησε την πόρτα, συνομίλησε με κάποιον και μας είπε πως η οικογένεια κοιμόταν ακόμα κι έπρεπε να περιμένουμε μισή ώρα για να ξυπνήσουν και να ετοιμαστούν για να μας υποδεχτούν.

Πράγματι περιμέναμε υπομονετικά, αλλά με τις καρδιές μας να χτυπούν ξέφρενα. Η κατάσταση ήταν κάπως άβολη. Από τη μια ένιωθα χαρά που επιτέλους θα έβλεπα το σπίτι των γονιών μου κι από την άλλη περίμενα σε μια άκρη ως ξένη, ως επισκέπτρια και μάλιστα ακάλεστη, να μπω στο πατρογονικό μου. Το σπίτι, που με τόσα όνειρα είχαν στήσει οι γονείς μου, τώρα το χαιρόνταν άλλοι. Είχε έρθει και η δική μου ώρα να νιώσω τι σημαίνει διωγμός από καθετί δικό σου.

Σύντομα η πόρτα άνοιξε και περάσαμε μέσα. Μας υποδέχτηκαν δύο περιποιημένα παιδάκια εκατέρωθεν της εισόδου. Το κορίτσι κρατούσε μια πιατέλα με γλυκά και το αγοράκι ένα ραντιστήρι με το οποίο μας έρανε με άρωμα. Πόσο ωραία υποδοχή για να καλοδεχτείς φίλους κι όχι εχθρούς, κάποιους που τους χρωστάς και δεν σου χρωστάνε! Όμως εμένα την προσοχή μου

της Μικρασίας

τράβηξε η ξύλινη σκάλα που ήταν απέναντί μου κι αμέσως μία σκέψη αιχμαλώτισε το μυαλό μου. Έβλεπα τη μητέρα μου, Αικατερίνη, να κατεβαίνει για να μας καλωσορίσει, εμάς τα παιδιά της, στο σπίτι μας. Έβλεπα τον πατέρα μου να κοιτάει εκείνη τρυφερά και να της δείχνει με καμάρι το αρχοντικό που έφτιαξε για να στεγάσουν την αγάπη τους.

Ανεβήκαμε τη σκάλα και στην κορυφή της μας υποδέχτηκε το ζευγάρι που έμενε στο σπίτι. Όλα αποδείκνυαν πως επρόκειτο για αρχοντόσπιτο, φτιαγμένο με τα καλύτερα υλικά. Η κάμαρα των γονιών μου δέσποζε στον όροφο και διέθετε τζάκι. Ήταν τόση η συγκίνησή μου, που τα μάτια μου πια δεν έβλεπαν τίποτα από τα δάκρυα. Η μόνη εντύπωση που μου έχει μείνει είναι πως οι άνθρωποι μάς καλοδέχτηκαν, καθώς θυμάμαι θολά να μας κερνούν φρούτα και να μας ρωτούν τι θα μπορούσαν να κάνουν για εμάς. Ο αδερφός μου τους είπε να μας πάνε να δούμε το νεκροταφείο, το Μεγάλο Σχολείο και την εκκλησία της Παντοβασιλίσσας.

Καθώς περιηγούμασταν την πόλη περάσαμε από την Κιουσσούκ Αγιά Σοφιά, που είχε μετατραπεί σε τζαμί. Ήταν ραμαζάνι και ήταν γεμάτη πιστούς που προσεύχονταν, κάτι που μας κίνησε την περιέργεια και θελήσαμε να μπούμε μέσα να δούμε πώς είναι. Ξαφνικά μια ηλικιωμένη μουσουλμάνη ήρθε απειλητικά προς το μέρος μας, διαμαρτυρούμενη για την παρουσία τόσων ξένων, που η ομιλία τους διατάρασε την προσευχή. Τότε συνέβη κάτι αναπάντεχο. Μόλις η Τουρκάλα πληροφορήθηκε από την ξεναγό πως ήμαστε τα παιδιά του Καβουνίδη, άρχισε να χτυπιέται και να κοπανιέται, να κλαίει και να μας αγκαλιάζει. Μέσα στην ταραχή της είπε πως ο άνδρας της ήταν ένας από τους Τούρκους ομήρους που κράτησε ο Καβουνίδης ως εγγύηση πως δεν θα τον εμποδίσει κανείς μέχρι να τρέξει να μαζέψει με τους ναύτες του τα ιερά κειμήλια των εκκλησιών και τα όργανα της φιλαρμονικής που ο ίδιος είχε αγοράσει στην πόλη. Λέγεται μάλιστα πως δεν έπιασε τυχαίους Τούρκους, αλλά κάποιους με τους οποίους είχε φιλική σχέση. Μόλις τελείωσε το έργο του, ο Καβουνίδης απελευθέρωσε τους ομήρους και αποχαιρέτησε μια για πάντα την πατρίδα του.

Όταν ήρθε η ώρα να επιστρέψουμε στο καράβι, όλα τα αδέρφια σκεφτήκαμε να προσκαλέσουμε την οικογένεια που έμενε σπίτι μας για δείπνο στο καράβι, για να τους ανταποδώσουμε τη φιλοξενία. Οι άνθρωποι ήρθαν και περάσαμε όλοι μαζί μια πολύ ευχάριστη βραδιά πάνω στο πλοίο με καλό φαγητό, μουσική, χορό. Ήταν μια ατμόσφαιρα που ταίριαζε μεταξύ πολιτισμένων ανθρώπων και τίποτα δε θυμίζε αυτά που έγιναν στον

τόπο των προγόνων μας τον Αύγουστο του 1922. Όλοι νομίζαμε πως τη μεγαλύτερη συγκίνηση την είχαμε ζήσει. Δεν υποψιαζόμαστε τί μας περίμενε την άλλη μέρα το πρωί...

Την επόμενη μέρα ξεκίνησε το ταξίδι της επιστροφής στην Ελλάδα από το λιμάνι των Μουδανιών. Ο καπετάνιος είχε εντολή από τα αδέρφια Καβουνίδη να μην ανοιχτεί στα βαθιά, αλλά να περάσει κοντά στην ακτή, μπροστά από την Τρίγλια, κάτι που οι Τούρκοι γνώριζαν από την προηγούμενη μέρα. Όλοι οι επιβάτες ήμαστε στα καταστρώματα, για να αποχαιρετήσουμε για τελευταία φορά την πατρίδα μας, όταν φτάνοντας στην άκρη του λιμανιού, το «Κένταυρος» άρχισε να σφυρίζει. Τότε τα μάτια μας αντίκρισαν κάτι συγκλονιστικό. Όλο το λιμάνι ήταν γεμάτο με πλεούμενα που έρχονταν προς το μέρος μας σφυρίζοντας κι αυτά και με επιβάτες που μας χαιρετούσαν πανηγυρικά! Όσοι δεν μπορούσαν να κατέβουν στο λιμάνι, είχαν βγει στη Βαϊνού και στο καζίνο και μας κουνούσαν τα μαντήλια τους. Νομίζω πως δεν υπήρχε άνθρωπος πάνω στο καράβι που να μην έκλαιγε με λυγμούς. Πλήρωμα, τουρίστες και προσκυνητές Τριγλιανοί δεν πιστεύαμε τον αποχαιρετισμό που μας επεφύλασσαν οι Τούρκοι. Πενήντα πέντε χρόνια μετά αφήναμε και πάλι τα σπίτια μας και οι Τούρκοι με τη συμπεριφορά τους μας αναγνώριζαν την ιδιοκτησία...

Χρόνια μετά έλαβα ένα πολύ ευχάριστο τηλεφώνημα. Επισκοινώνησε μαζί μου το αγοράκι της οικογένειας, το οποίο σε άπαιστα ελληνικά, μου είπε πως είχε γίνει ξεναγός και επισκεπτόταν πολύ συχνά τη χώρα μας και πως μας προσκαλούσε να κάνουμε διακοπές στο σπίτι μας όποτε το επιθυμούσαμε. Άραγε πόσο σημαντική ήταν εκείνη η κρουαζιέρα του «Κένταυρου» στη ζωή αυτού του παιδιού...

Άφησα για το τέλος μια πολύ προσωπική στιγμή. Όταν αποχαιρετήσαμε τους Τούρκους του σπιτιού μας, ο αδερφός μου πρότεινε να τους κάνουμε κάποιο δώρο για να μας θυμούνται. Δεν είχαμε φέρει κάτι από την Ελλάδα, γι' αυτό η μόνη λύση ήταν να διαλέξω κάτι από το κατάστημα του καραβιού. Μπήκα μέσα κι άρχισα να κοιτάω γύρω μου τι θα ταίριαζε με την περίπτωση. Αναζητούσα κάτι που να ήταν σημαντικό και για εκείνους και για την οικογένεια Καβουνίδη. Ώσπου το βρήκα: τους διάλεξα δύο μεγάλα κηροπήγια για να τα βάλουν στο σπίτι.

Σκέφτηκα πως τα δύο αναμμένα κεριά τους, θα συμβολίζουν τις ψυχές των γονιών μας μέσα στο σπιτικό τους...

(1). Τα παιδιά ήταν: Ευστράτιος (1906-1933), Γνωσιθέα (1907-1921) Χρυσόστομος (1908), Νικόλαος (1910), Καλλιόπη (1914), Βασίλειος (1917) και Γνωσιθέα (1923- 2022).

Γράφει η δημοσιογράφος Ελένη Καμάρα

Εθνικόν Ίδρυμα Ραδιοφωνίας - σταγόνες ιστορίας -

Η ιστορία των ερτζιανών στην Ελλάδα συνδέθηκε με μεγάλες στιγμές και ηρωικές σελίδες των ιστορικοπολιτικών γεγονότων της χώρας μας. Το δημόσιο ραδιόφωνο ενσάρκωσε τη «μνήμη» της ζωντανής ιστορίας και η βουκολική μελωδία του τσοπανάκου που εμβληματικά «έντυσε» το σήμα του, μπήκε στα σπίτια των Ελλήνων και έγινε η «φωνή» που εκμηδένισε τις αποστάσεις και τους συνένεδεσε με άλλους πολιτισμούς και κοινωνίες. Αυτό το τεχνολογικό άλμα στην ανθρώπινη εξέλιξη, ανέδειξε και στη χώρα μας ό,τι πιο νεωτεριστικό στα γράμματα, την τέχνη, την ενημέρωση και τελικά στην ίδια τη ζωή του Έλληνα ακροατή. Οι βελούδινες φωνές των εκφωνητών αγκάλιασαν την καθημερινότητα των ακροατών, έγιναν συντροφιά - παράθυρο στο όνειρο και τη σκέψη και θεμελίωσαν ένα μακρύ ταξίδι, που παρά τις δορυφορικές προκλήσεις της σύγχρονης τηλεοπτικής εποχής, συνεχίζεται με την ίδια δύναμη και γοητεία.

Το ελληνικό ραδιόφωνο, στα πρώιμα χρόνια του, συμπορεύτηκε με κορυφαία γεγονότα, όπως η κήρυξη του Β' παγκοσμίου πολέμου, το ξημέρωμα της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940, η μέθη από τις νικηφόρες μάχες, που με τη φωνή της Βέμπο σκορπούσαν συγκίνηση και ενθουσιασμό, αλλά και το τελευταίο ραδιοφωνικό μήνυμα τον Απρίλιο του 1941, με τον αρχιεκφωνητή Κώστα Σταυρόπουλο, να ανακοινώνει ότι μετά τη γερμανική κατάληψη των ραδιοθαλάμων του Ζαππείου ο σταθμός έπαυε πια να εκπροσωπεί την Ελλάδα και στο εξής θα μετέδιδε τα ναζιστικά ψεύδη.

Τα προπολεμικά βήματα

Οι πρώτες ζυμώσεις για τη δημιουργία αυτόνομου ραδιοφωνικού οργανισμού ξεκίνησαν τη διετία 1936-1938, υπό το φόντο του μεταξικού καθεστώτος, με την τεχνική στήριξη της γερμανικής εταιρείας ΤΕΛΕΦΟΥΝΚΕΝ, που φιλοδοξούσε να αποκτήσει το προνόμιο της εκμετάλλευσης. Η πρότασή της δεν έγινε δεκτή και τη Ραδιοφωνία την ανέλαβε το υπουργείο Τύπου και Τουρισμού, στα πλαίσια του οποίου λειτούργησε ως Ελληνική Ραδιοφωνία σε κτηριακή πτέρυγα του Ζαππείου, μέχρι την κατάληψή της από τους Γερμανούς.

Αστέρια της οπερέτας και του θεάτρου με σμιλεμένες φωνές έχτισαν την εποποιΐα των μεγάλων εκφωνητών, ενώ προσωπικότητες των γραμμάτων, της τέχνης και της δημοσιογραφίας δημιούργησαν μια πραγματική κυμέλη εθνικής προσφοράς με τους νεότερους να στηρίζουν το δημόσιο ραδιόφωνο μέχρι σήμερα. Φωνές υπέροχες που αγαπήθηκαν, όπως η αλησμόνητη Αφροδίτη Λαουτάρη, πρωταγωνίστρια της οπερέτας,

Οι ηθοποιοί Μάνος Κατράκης, Αλέκα Κατσέλη, Νίκος Χατζίσκος και Γιάννης Αργύρης σε ραδιοθάλαμο του Ζαππείου για την εκπομπή "Το θέατρο της Τετάρτης", 1960.

μπέτρα του μουσικού Κώστα Καπνίση, που κυριάρχησε ως μία από τις πρώτες εκφωνήτριες του 1938. Ο Μιχάλης Κοφινιώτης επίσης λαμπρό αστέρι της οπερέτας, η Νιόβη Πινατόγλου, ο Τζων Βεϊνόγλου, ο Νίκος Χάκκας - η ατμοσφαιρική φωνή στην εκπομπή «μουσική μέσα στη νύχτα». Οι ηθοποιοί Καίτη Ασπρέα, σύζυγος του Τίτου Βανδή, Γιάννης Μιχαλόπουλος, Στέφανος Ληναίος, Αλίκη Γεωργούλη, Ντόρα Βολανάκη, Μαίρη Λαλοπούλου, Λουκιανός Ροζάν. Στους δημοσιογράφους, ο Μιχάλης Γιαννακάκος που κατέκτησε το πανελλήνιο με τις αθλητικές εκπομπές, ο Γιώργος Κάρτερ, ο Χρ. Παπαλιόπουλος, ο Κώστας Χούντας, ο Τάκης Νατσούλης και ακόμη η Καίτη Λιδωρίκη, η Ελπίς Κουκάκη, της οικογένειας του εργοστασιάρχη χαλύβδινος κλινοποιΐας, από τον οποίο πήρε το όνομά της η περιοχή, η Ιωάννα Ρουμάνη, η Πόλα Γαζουλέα και αργότερα ο Γιώργος Παπαστεφάνου, ο Αλέξης Κωστάλας, η Ελένη Κριτή και πολλοί πολλοί άλλοι.

ραδιοφώνου

Τα ηρωικά χρόνια

Κατά τη διάρκεια των ραγδαίων πολιτικών γεγονότων που ακολούθησαν μέχρι και την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, οργανώθηκε ταχύτατα η πρώτη υπηρεσία ειδήσεων με επικεφαλής το δημοσιογράφο Δημήτρη Χρονόπουλο. Σε ένα μικρό πόνημα με τις αναμνήσεις του, ο ίδιος αναφέρει: «... Όσοι τότε προσφέραμε τις υπηρεσίες μας, δεν εκτελούσαμε απλώς ένα εθνικό έργο, αλλά και μια μυσταγωγία. Οι συνεχείς εκπομπές, οι ανταποκρίσεις, τα ανακοινωθέντα από το μέτωπο ακούγονταν από τα μεγάφωνα που ήταν στα κέντρα και ένας έξαλλος κόσμος άκουγε τους θριάμβους και τις νίκες μας».

Σε όλη την περίοδο του πολέμου η Διεύθυνση Ραδιοφωνίας λειτούργησε στο μέγαρο της ΔΕΗ στην οδό Κοραή, το οποίο διέθετε αντιαεροπορικό καταφύγιο όπου κατέφευγε όλο το προσωπικό εκτός από τα βασικά στελέχη των ειδήσεων, για τα οποία η θέση θεωρείτο *...ωσεί γραμμή των πρόσω.* Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής οι ειδήσεις σίγησαν μέχρι τις 12 Οκτωβρίου 1944 και ενώ οι τελευταίοι Γερμανοί βρίσκονταν μέσα στους ραδιοθαλάμους του Ζαπείου, ο δημοσιογράφος Δημήτρης Χρονόπουλος μαζί με τον Μανόλη Βροντάκη ανέλαβε και πάλι τη Διεύθυνση Ειδήσεων. Δύο ημέρες μετά, ο Κώστας Σταυρόπουλος μετέδιδε πρώτος το μήνυμα της ελευθερίας, ενώ στην πανηγυρική μετάδοση, η βροντώδης φωνή του Άγγελου Σικελιανού έκανε τα τζάμια του Ζαπείου να τρίζουν και ρίγησε το πανελλήνιο με την απαγγελία του: "Βόγγα παιάνα...".

Στις 18 Οκτωβρίου 1944, μεταδόθηκε ο μνημειώδης λόγος του πρωθυπουργού Γεωργίου Παπανδρέου στο Σύνταγμα, ο οποίος ηχογραφήθηκε σε δίσκους, καθώς δεν υπήρχαν ακόμη μαγνητόφωνα. Μετά τα Δεκεμβριανά, όταν αποκαταστάθηκε η τάξη, άρχισε η προεργασία για τη δημιουργία ενός ραδιοφωνικού οργανισμού, που οδήγησε στην ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας –Ε.Ι.Ρ., στις 16/7/1945. Γενικός Διευθυντής ανέλαβε ο αγωνιστής της Αντίστασης Ηρακλής Πετιμεζάς.

Η χρυσή εποχή

Ο νεοσύστατος οργανισμός κατοχύρωσε θεσμικά την αποκλειστική εκμετάλλευση του ραδιοφωνικού δικτύου της χώρας με το δικαίωμα να χρησιμοποιεί κάθε τεχνικό μέσο για τη δημιουργία προγραμμάτων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Οργάνωσε τρία κύρια προγράμματα, το Εθνικό για τη μετάδοση των ειδήσεων, το Δεύτερο για μουσική και διαφημίσεις και το Τρίτο με εκπομπές κλασικής μουσικής, το οποίο και γνώρισε μεγάλη άνθηση την περίοδο της διεύθυνσής του από τον Μάνο Χατζηδάκι.

Μια πλημμυρίδα προσωπικοτήτων εμπνεύστηκε και έγινε μέρος αυτού του μέσου, που με όπλο τη φωνή διείσδυσε και επέδρασε στην ανθρώπινη προσωπικότητα, στα σπίτια εκατομμυρίων ακροατών, δημιουργώντας δεσμούς συντροφικότητας και επικοινωνίας ανάμεσα στον ομιλητή και τον ακροατή με όχημα τη φαντασία, δίνοντας σάρκα και οστά στη συσκευή με τα κουμπιά.

Στο τιμόνι της Διεύθυνσης προγράμματος εναλλάχθηκαν μεταξύ άλλων, ο Οδυσσεύς Ελύτης, ο Στράτης Μυριβήλης, ο Κ. Δημαράς και ως τακτικός συνεργάτης ο Σπύρος Μελάς. Στην πρόζα και στον κόσμο του θεάτρου μετέφεραν τους ακροατές με τις επιλογές τους, ο Κωστής Μερναίος, ο Αλέξης Σολομός. Αξέχαστη η περίφημη εκπομπή «το θέατρο στο μικρόφωνο» του Αχιλλέα Μαμάκη, από την οποία πέρασαν όλοι οι άριστοι του ελληνικού θεάτρου. Στη μουσική επιμέλεια, ο Γ.Λυκούδης, η Φραγκίσκη Καρόρη, η Τόνια Καράλη και στις παιδικές εκπομπές η ασύγκριτη Αντιγόνη Μεταξά, που ανέθρεψε γενιές ελληνοπαίδων. Προοίμιο των σημερινών ταξιδιωτικών υπήρξαν οι λαογραφικές αναζητήσεις που επιμελείτο η Γεωργία Ταρσούλη, αλλά και η πολύτιμη συμβολή του Σίμωνος Καρρά που ανέδειξε και διέσωσε ένα τεράστιο άγνωστο κεφάλαιο της μουσικής μας παράδοσης, με βοήθό του τη νεαρή τότε υπάλληλο του ΕΙΡ, Δόμνα Σαμίου. Όλος αυτός ο κολοσσός στηρίχτηκε στη βαριά βιομηχανία του που ήταν και παραμένει ο τεχνικός και τεχνολογικός ιστός της Ραδιοφωνίας. Από τον καθηγητή του Πολυτεχνείου Μιχ. Αναστασιάδη που αρχικά τέθηκε επικεφαλής της διεύθυνσης τεχνικών υπηρεσιών, όλο το επιτελείο μέχρι σήμερα επιτέλεσε και συνεχίζει να επιτελεί θαύματα.

Υπηρεσία Ειδήσεων

Αυστηρότητα, ακρίβεια, πειθαρχία στη δεοντολογία ήταν οι τρεις πυλώνες που υπηρετούσαν την ενημέρωση. Καθημερινά, μεταδίδονταν τρία δελτία ειδήσεων, 7.00πμ, 14.00πμ και 20.00πμ, τα οποία τα εκφωνούσαν μόνο άνδρες εκφωνητές σε ντουέτα.

Από το δημοσιογραφικό φυτώριο της εποχής εκείνης, μετέπειτα παρουσιαστές ειδήσεων της ΕΡΤ και διευθυντές εφημερίδων ο Κώστας Χούντας επισημαίνει ότι όλα τα δελτία ξεκινούσαν με την ανάγνωση του προγράμματος των Ανακτόρων και τη φράση: Εθνικόν Ίδρυμα Ραδιοφωνίας. Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών. Δελτίον Ειδήσεων: «Εκ του μεγάλου Βασιλικού Αυλαρχείου εξεδόθη το ακόλουθον ανακοινωθέν...» Το δελτίο της κίνησης των Ανακτόρων το παρέδιδε και παρακολουθούσε την ανάγνωσή του, από το τμήμα Τύπου των Ανακτόρων, η Ντόρα Βουρλούμη, θεία του μετέπειτα Προέδρου του ΟΤΕ, Π.Βουρλούμη. Ευγένεια, αλληλοεκτίμηση και μεγάλη συναδελφικότητα διέκρινε τα μέλη της ραδιοφωνικής οικογένειας. «Δεν έχω συναντήσει κάτι αντίστοιχο σε όλη τη σταδιοδρομία μου» ομολογεί ο Κ.Χούντας, ο οποίος στην εκφώνηση των ειδήσεων είχε ζευγάρι τον ηθοποιό Γιάννη Μιχαλόπουλο και στις διαφημίσεις τη Βίκυ Καρέλη, αδελφή της ηθοποιού Κάκιας Αναλυτή. Στις μεγάλες αλλαγές που επέφερε η δυναμική των διαφημίσεων, ο Κ.Χούντας σημειώνει την εμπορική συμφωνία του διευθυντή διαφημίσεων του ΕΙΡ, Αθ. Ζώνη με τον Κάρολο Φιξ αντί ενός εκατομμυρίου δραχμών, για τη χορηγία του διαφημιστικού μηνύματος της Πρωτοχρονιάς. Αντί λοιπόν για την καθιερωμένη ευχή: «Το Ε.Ι.Ρ. σας εύχεται καλή χρονιά», ακούστηκε για πρώτη φορά το διαφημιστικό μήνυμα: «Η μπύρα ΦΙΞ σας εύχεται καλή χρονιά». Μια νέα εποχή ανέτειλε...

Γράφει ο Θεοδωρής Κοντάρas, φιλόλογος, ερευνητής της μικρασιατικής παράδοσης

Γιορτές κι' αντέτια από την Ερυθραία και τη Σμύρνη Κάθε γειτονιά συνήθειο, κάθε μαχαλάς κι' αντέτι!

Αμέτρητα κι αλογάριαστα είναι τα έθιμα σε κάθε περιοχή του ελληνικού κόσμου. Έτσι και στην Ιωνία της Μ. Ασίας, στη Σμύρνη και τα χωριά της, καθώς και στους εξήντα μικρούς και μεγάλους ελληνικούς οικισμούς της Ερυθραίας χερσονήσου, υπήρχαν πολλά αντέτια, δηλαδή έθιμα συνδεδεμένα με κάθε θρησκευτική ή λαϊκή γιορτή στον κύκλο του χρόνου. Πολλά από αυτά έχουν αρχαία καταγωγή και οι ρίζες τους χάνονται στα βάθη των αιώνων ελληνικής ζωής στους τόπους εκείνους. Άλλα είναι παρόμοια και κοινά σε περισσότερα μέρη κι άλλα συνηθίζονταν μόνο σε έναν οικισμό. Μερικά από αυτά, ολοένα και πιο λίγα, επιβιώνουν έως σήμερα στα μέρη όπου εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες, όμως τα περισσότερα δυστυχώς έχουν απολησμονηθεί, λόγω του διαφορετικού τρόπου ζωής των σημερινών ανθρώπων, που δεν συνάδει με τον παραδοσιακό πολιτισμό.

Θα αναφερθούμε σε διάφορα αντέτια, τα οποία συνηθίζονταν σχεδόν από όλους τους Ρωμιούς κατοίκους εκεί, στη γη της Ιωνίας, μέχρι το 1922, με βάση κάμποσες *σκολάδες του καλανταριού*¹.

Σκόπιμα χρησιμοποίησα το ελληνικό γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής, γιατί μου θυμίζει πάντα τους ανθρώπους της οικογένειας και της γειτονιάς μου, οι οποίοι μου χάρισαν τη λατρεία τους για τις πατρίδες της Μικρασίας και μ' έμαθαν εξ απαλών ονύχων ν' αγαπώ καθέτι το μικρασιάτικο. Έτσι, με τη ντοπιολαλιά τούτη μου φαίνεται πως τους ανασταίνω κι είναι σαν ν' ακούω τη φωνή τους.

Η σκόλη τ' **Άν-Γιωργιού**, που ήπεφτε πάντα μετά τη Λαμπρή, πότες τον Απρίλη και πότες το Μα, ήτανε σκεδó σα μια δεύτερη Λαμπρή. Τήνε τιμούσανε για πολύ μεγάλη γιορτή και παντού ποτένανε παναΰρι, με αρνιά ψητά ή κεσκέκι², γερό φαγοπότι και ξεφαντώματα, με παιχνίδια³, τραγούδια, χορούς και κούνιες, που τσι λέγανε *λέμπι*. Τα γλέντια αυτά πιότερο ηγενούντοσσε σσι εξοχές, μέσα σσι πρασινάδες, τα πούλουδα και τα δέντρα, που ήντουσσε στην καλύτερη ντως ώρα. Μοναχά αν είχε μέσα στο χωριό γιά στην πόλη μεγάλη εκκλησιά τ' **Άν-Γιώργη**, τότες ηκάνανε αυτού το παναΰρι, όπως στα Βουρλά, που ηγιόρταζε η δεύτερη εκκλησιά τση πολιτείας, στον Γκιουλμπαξε, που ηκάνανε το ξακουστό *κεσκέκι* (αντέτι που το συνεχίζουσε ακόμα οι Γκιουλμπαξώτες στα Μελίσσια), στο Μουρντουβάνι, που 'χε και χωριό τ' **Άν-Γιωργιού**, στον Τσεσμέ, που ηγιόρταζε το μοναστήρι⁴, και σε πολλά άλλα μέρη. Άσε πια τη Σμύρνη, που η ωραιότερη εκκλησιά τσης ήτανε αφιερωμένη στον Άγιο Γιώργη⁵. Εκείδ'α ηγενούντανε το σώσε στο μέγα παναΰρι του! Πήχτρα η εκκλησιά

στη λειτουργιά, πήχτρα και τα κέντρα του Καί⁶ κι αλλού, που ηβάνανε μπάλλους με παιχνίδια και μουζικάντηδοι και τραγουδιστάδες. Ο κόσμος αυτού μέσα ηδιασκέδαζε κι ηυκαριστιούντανε ώσαμε τα χαράματα.

Τούτη τη μέρα στα χωριά ηματζεύανε και τ' *Άη-Γιωργιού τα πουλουδάκια γιά τ' αγιωργίτικα*, καταπώς ηλέανε το χαμομήλι, που το 'χε ηβλοημένο -λέει- ο Άνς Γιώργης, για ταύτος είναι φάρμακο και γιατρικό σε χίλια δυο παθήματα τ' αθρώπου.

Στην Κάτω Παναγιά του Τσεσμέ είχανε ένα ωραίο αντέτι την παραμονή τση γιορτής να γυρνούνε πόρτα-πόρτα οι φαρτάδες κι οι άλλοι καλλίφωνοι τση γειτονιάς με ηικονίτσες τ' *Άη-Γιωργιού στα χέρια και να λένε τ' Άη-Γιωργιού τα κάλαντρα*, κείνο το παμπάλαιο επικό τραγούδι με το δράκο, μαθές, που το λένε σε ούλα τα μέρη τση πατρίδας μας, για να ηπαινέμουνε το λεβέντη Άγιο μας:

*Άη μου Γιώργη αφέντη μου κι ασημοκαβαλάρη,
αρματωμένη με σπαθί και μ' αργυρό κοντάρι,
στη δόξα και στη δύναμη θέλω ν' σ' αντιβάλω,⁷
όπου σκοτώνεις το θεριό, το δράκο το μεγάλο.
Θεριό έχομε στον τόπο μας σ' ένα βαθύ ηπηγάδι
κι αθρώπου το ταΐζομε κάθε πρωί και βράδυ
κι α' δεν του δώσομ' άθρωπο μια μέρα να ηδειπήσει,
σταλιά νερό δεν έδινε τον τόπο να ηδροσίσει...*

Ο κόσμος τσι ηκενούσανε ηγλυκά και ηλογιού - ηλογιού ηγλυγοудάκια⁸. Τ' απόεμα τση γιορτής, όσοι δεν ηηπαίνανε σε βίζιτες και ηαιρέτια⁹, ηβολητετζάρανε¹⁰ με τσι βάρκες μέσα στο ηλιμανάκι του χωριού, με τραγούδια ηλαμπριάτικα και ημαγιάτικα. Κι ήτανε ένα ωραίο πράμα να ηβλέπεις τόσες στολισμένες ηβαρκοούλες ηιομάτες με τσι ηπανηγυριστάδες να ηπηγαινόρκουνται ησερίνικα¹¹ μέσα στη θάλασσα!

Στη γιορτή τση Αναλήψεως γιά στα Σαράντα τση Λαμπρής, καταπώς την ηλέανε, ηρκινούσε το ηκαλοκαίρι. Ο κόσμος δεν ηδουλεύανε, παρά ηξεκυνούντανε στα κατάγιαλα¹² και σσι ηακροθαλασσές, για να ηβραχούνε με ηθαλασσινό νερό και να ηπιάσουνε τη *μαλλιηρή*, μια πέτρα που 'χε ηφυτρωμένα απάνου τσης κάτι ηασπριδερά ηορτάρια τση θάλασσας. Τούτη 'δωνά τση ηκουβανούσανε στο σπιτί ντως, για να ηδώχνει τα ημαμούνια ούλο το ηκαλοκαίρι.

Αυτού στην ηακρογιαλιά, οι άντροι και τ' αγόρια που ηξέρανε να ηκουλουμπάνε, ηπέφτανε για πρώτη φορά στη θάλασσα, ηπροσπαθούσανε να ηπεράσουνε από ησαράντα κύματα και να ηβυθιστούνε μέσα στο νερό τρεις ηβολές, για να 'ναι ηγεροί και ηδυνατοί. Το ηγυναηκομάνι κοίταε νά ημει στο νερό ημοναχά ώσαμε τα ηγόνατα. Ηηθυμιάζανε τη θάλασσα κι ηηπουσκιουρντίζανε¹³ με ηθάλασσα τα ηκεφάλια ντως και τσι ηκεφαλές των ηπαιδακιών

του χρόνου

τως, λέγοντας τρεις βολές «Αναλείβειτ' ο Χριστός, αναλείβγομαι κι εγώ» για «Συναλείβειτ' ο Χριστός, συναλείβομαι κι εγώ»¹⁴. Πίνανε και τρεις γουλιτσες νερό, για το καλό. Η θάλασσα ηθαρρούσανε πως ήτανε πια βλοημένη κι αγιασμένη, επειδής μέσα απ' αυτήνανε αναλήφτηκε ο Χριστός στα ουράνια. Ηφέρνανε θαλασσινό νερό στο σπίτι ντως και με τούτο ηπουσκι-

Γλέντι σε πανηγύρι 1921 (αρχείο Γ. Θεοτοκά)

ουρντίζανε το σπίτι και τσι αυλές, ανώγια και κατώγια, τα ντάμια¹⁵ και τα μπαξεδάκια, «για ν' ανεληφτούνε», να φύουε τα κακά, τ' αμπάσκαμα¹⁶, η γουρσουζά κι η κακογλωσσά.

Ούλα τούτα έχουε μεγάλη σκέψη, καταπώς φαίνεται, με τσι αρχαίες τελετές, με τον εξαγιισμό και την κάθαρση του σώματου μέσα απ' το θαλασσινό νερό. Έτσι κι αλλιώς, το μπάνιο κάμει πάντα καλό στο σώμα. Τη μέρα ετούτη ηματζεύανε και βοτάνια λογιώ-λογιώ για να κάνουε αλοιφές. Πιστεύανε πως θα έχουε μεγάλη θεραπευτική δύναμη, συνδυάζοντας στο μυαλό ντως τσι λέξεις *ανάληψη* και *αλοιφή*.

Στο Μελί, τση Αναλήψεως, τα κορίτσια ηκάνανε κλήδονα, όπως τότε ξέρομε που τον ηκάνανε στ' άλλα μέρη τ' Ά-Γιαννιού του Φανιστή¹⁷. Έβαζαν αποβραδής μέσα σ' ένα κουμνί¹⁸ με αμίλητο νερό τα ριζικά¹⁹ ντως, το σκέπαζαν με κόκκινο πανί, το κλειδωναν τάχα με μια παλιοκλειδαριά και κλαδιά αλυγαριάς και τ' αφήνανε να ξαστριστεί²⁰ ούλη τη νύχτα. Ανήμερα τότε ανοίγανε, λέγοντας διάφορα στιχάκια, την ώρα που ητραβούσανε το ριζικό τση καθεμιανής. Έτσιδασ ηπροσπαθούσανε να μαντέψουε την τύχη ντως, το γάμο μαθές.

Στ' Αλάτσατα τούτη τη μέρα οι νοικοκυράδες ηρωί-ηρωί διαμοιράζανε γάλας από τσι κασίκες τως για το καλό κι ετούτη τη μέρα πολλοί τήνε λέανε *Γαλατερή Πέφτη*. Το ίδιο ηκάνανε και οι Μελιώτες τσομπάνηδοι, που ήτανε και ξακουστοί. Τούτοι δ'ωδεν ηβράζανε το γάλας ούτε ηπήζανε τυριά τση Αναλήψεως.

Στην Κάτω Παναγιά ηβγάζανε μετά τη λουτουργιά μια μεγάλη εικόνα τση Αναλήψεως στην ακροθαλασσιά κι από "κειδάθε" να ηερνούσε ούλο το χωριό, που ασήμωνε την εικόνα με παράδες, με φαντά²¹, με λογιού-λογιού τάματα κι απέ ξεχύνουε στο γιαλό. Σε μιαν αμουλίτσα²² ηπαίρνανε νερό από σαράντα κύματα και το 'χανε για φάρμακο στο σπίτι, αφού με τούτοδασ

ηβρέχανε την κεφαλή ντως, όποτε τσι ηονούσε. Οι γυναίκες και τα κορίτσια, που δεν ηκουλουμπούσανε τότες, ηβολτετζάρανε με τσι βάρκες ηέρα-δώθε, ηψέλνανε το Χριστός Αnéστη κι ητραγουδούσανε ίσαμε το βράδυ. Τότες, κατά το δείλι, ηγιάγερνε η εικόνα στην εκκλησιά τσης, ματζί με τα τάματα, κι ο κόσμος ηρχούσανε σπίτια ντως ευκαριστημένοι, καλοηερασμένοι και... αγιασμένοι.

Στη Σμύρνη το ηρώτο κούμυ ηγενούτανε στα μπάνια του Ντυσσού, που 'τανε στην άκρια τση Πούντας, στο τέρμα σκεδόν του Και. Αυτά τα μπάνια ήτανε ξέχως²³ για τσι άντροι και ξέχως για τσι γυναίκες. Μα οι πιο πολλοί Σμυρνιοί ηπαίανε στα ηπροάστια για να ημυε στη θάλασσα, στο Καρατάσι και στο Κοκάργιαλι, στα ηετρωτά, στην Αγιά-Τριάδα, στο Κορδεγιό κι αλλού. Ηγιόρταζε και το ηπαργιακλί, που 'χε μιαν ωραία εκκλησιά τση Ανάληψης κι ηκανε μεγάλο ηαναυήρι. Οι καφενέδες στην ακρογιαλιά ησερβέρνανε πολλοί ηεζέδες κι ωραία σμυρναίικα φαγιά, ηπαίζανε τα ηαιχνίδια κι οι ηατέρνες, ο κόσμος ηχώρευε, ητραγουδούσε κι ηδιασκέδαζε με την ηυχή του ώσαμε τη νύχτα.

Τέτοια όμορφα αντέτια είχαμε σε κείνα τα βλοημένα μέρη τση ηικρής Ασίας, που τα ηκάνανε με ευλάβεια οι ηάπποι κι οι ηγονιοί μας και τα ηφέρανε κι αυτά εδωνά, στην Ελλάδα, στην ηροσφυγιά ντως, σαν ακριβά ηθυμητάρια τση ηημαγμένης ηατρίδας τως.

¹ Γιορτές του ημερολογίου.

² κεσκέκι: ειδικό ηιορτινό φαγητό (για γάμους και ηανηγύρια) που ηαρασκευάζεται με ηραστό κρέας από ηρόβατο, γίδα ή ταύρο, κρημμύδια και κοηανισμένο σάρι. Ο ηυλιός αυτός είναι ηολύ εύγευστος και ηθερητικός.

³ ηαιχνίδια: ηουσιικά όργανα.

⁴ Το διάσημο ηοναστήρι του Άη-Γιώργη ηρισκόταν στα ηόρεια του Τσεσμέ. Η ηεριοχή του ακόμη και σήμερα οηομάζεται από τους Τούρκους Αγιά-Γιώργη (Αγιογρη).

⁵ Η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου της Σμύρνης ηρισκόταν κοντά στην Αγ. Φωτεινή και ήταν από τις ηαλαιότερες της πόλης, ητισμένη στις αρχές του 17^{ου} αι., ίσως και ηαλιότερα.

⁶ Και (γηλή. Quai): η ηροκυμαία της Σμύρνης, ηουοληκού ηήκους 3.350 μ.

⁷ αντιβήληω: αντιηαραβήληω, συηκρίνω.

⁸ ηλιγούδια, ηηεούδια: ηηικουδιές, κυρίως ηηροί ηαρποί ηαζί με ηαραμηές.

⁹ ηίζητες, ηαιρέτια: επισκέηεις σε οηομαστικές ηιορτές.

¹⁰ ηοητετζάρω, ηοητετζέρνω: ηοητάρω, ηεργιανώ.

¹¹ ηερίνικα: γαλήνια, ηήρεμα.

¹² κατάριαλα: οι ηαραλήεις, οι ηιαηοί.

¹³ ηπουσκιουρντίζω, ηπουσκρουντίζω: ηεκάζω, ηπισσιήω.

¹⁴ Οι ηέξεις αυτές στη ηημασία τους αποτελούν ηυηυρμηό με τα ηήματα αηείφομαι και ηασαηείβομαι.

¹⁵ ντάμι: αποθήκη.

¹⁶ αμπάσκαμα: ηασκανία.

¹⁷ ηιορτάζει στις 24 ηουνίου.

¹⁸ ηουμνί, ηουμνάκι: ηήηινο δοηείο για ηιλιές, ηουρσιά κ. ά., με ανοιητό στόμιο.

¹⁹ ριζικά: τα ηυηερά ανηηείμνα (κοσημήματα, ηικροανηηείμνα κηη.).

²⁰ να ηαστριστεί: να το δουν τα άστρα.

²¹ ηαντά: υφαντά, ηεργόηειρα.

²² άμουηα, αμουηίτσα: ηπουκαήηι, ηπουκαηάκι.

²³ ξέχως: ηωρησά.

και στον κύκλο

Γράφει η Αναστασία Κάλφογλου, τ. Αντιπρόεδρος του ΛΕΡ

Τα σταμπωτά ή σταμπάτα του Τυρνάβου

Το εργαστήρι της οικογένειας Ιωαννίδη

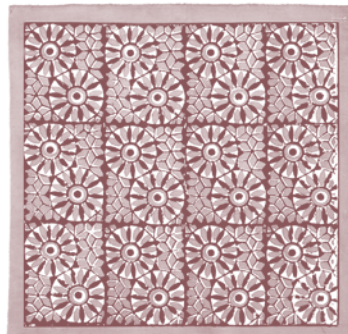

Λαογραφικό - Ιστορικό Μουσείο Λάρισας

Το Μάιο του 1975, τα γαμήλια δώρα που δέχτηκα από τη Θεσσαλονίκη, από τους μικρασιάτες συγγενείς μου, εκτός από τα χαλιά κόμπων της Ουρανούπολης, ήταν και πληθώρα από σταμπωτά τραπεζομάντηλα, μαξιλαροθήκες, μπάντες, κρεβατοκαλύμματα, κουρτινάκια, από το εργαστήρι του Θεμιστοκλή Ιωαννίδη στον Τύρναβο.

Τα σταμπάτα, μετά τον πόλεμο πέρασαν περίοδο δοκιμασίας, αλλά τη δεκαετία του 1970 έγιναν και πάλι της μόδας γιατί, παρά την αυξημένη ζήτηση των βιομηχανοποιημένων υφασμάτων, η επιθυμία της επιστροφής στη λαϊκή παράδοση και τη χειροτεχνία, οδήγησε στη στροφή προς τη χειροποίητη εργασία. Έτσι, τα σταμπωτά ξανάγιναν του συρμού για την προίκα των κοριτσιών, ενώ για τους μικρασιάτες πρόσφυγες ήταν μια παμπάλαιη παραδοσιακή λαϊκή τεχνική που είχε εξελιχθεί σε τέχνη στα φημισμένα εργαστήρια του Βοσπόρου.

Οι έντονοι φυτικοί χρωματισμοί, ιδιαίτερα το κόκκινο του ριζαριού, οι επαναλαμβανόμενες συνθέσεις από λουλούδια, μίσχους και φύλλα που περιελίσσονταν με τρόπο, ώστε να μην αφήνουν κενό δημιουργούσαν ένα διακοσμητικό σύνολο σε συνεχή ρυθμική κίνηση που με εντυπωσίασε.

Με την πρώτη ευκαιρία επισκέφτηκα το εργαστήρι του κυρίου Ιωαννίδη στον Τύρναβο και γνώρισα την γηραιά κα Άννα που στα 96 της σκυμμένη πάνω στο χαρτί «έκανε να ανθίζουν στην άκρη του μολυβιού της γιρλάντες, λουλούδια, γεωμετρικά σχήματα». Τα τελευταία χρόνια δεν έλειψαν και οι αρχαίες παραστάσεις με το Μέγα Αλέξανδρο και τους ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης, θέματα που προτιμούσαν οι Ευρωπαίοι ταξιδιώτες. Ο γιος της Θεμιστοκλής αποτύπωνε το σχέδιο πάνω στο ξύλο της φλαμουριάς ή αγριοαχλαδιάς και με το καλέμι του το σκάλιζε. Αυτές ήταν οι στάμπες, τα καλούπια, που χρησιμοποιούσε για το τύπωμα, ενώ για το τελείωμα χρησιμοποιούσε το πινέλο. Αξίζει να αναφερθεί ότι η διαδικασία επαναλαμβανόταν τόσες φορές όσα τα χρώματα που θα χρησιμοποιούσαν για το ίδιο έργο. Το στάμπωμα, το τύπωμα απαιτεί μεγάλη προσοχή. Ένα τρεμούλιασμα του χεριού, μια μεγαλύτερη ή ασθενέστερη πίεση, μια αδεξιότητα καταστρέφει το έργο, το κάνει κακέκτυπο και ρίχνει την τιμή του.

Η οικογένεια του Γιώργου και της Άννας Ιωαννίδη έφυγε από την Προύσα το 1922, φέρνοντας μαζί τους, εκτός από λίγες οικονομίες, την τέχνη τους και τις στάμπες που εξασκούσαν παραδοσιακά από πάππου προς πάππου, ίσως και από την εποχή του Βυζαντίου. Το εργαστήρι

Ο Θεμιστοκλής Ιωαννίδης επί το έργον

τους στην Προύσα, πριν την Καταστροφή, αριθμούσε πάνω από εκατό τεχνίτες και ήταν από τα πιο φημισμένα. Ο πατέρας Ιωαννίδης ήταν γεωπόνος-χημικός και κατείχε την τέχνη της βαφικής, ενώ η γυναίκα του ζωγράφιζε τα σχέδια και ο γιος του, καλλιτέχνης-ξυλογλύπτης, σκάλιζε τις στάμπες, με επιμονή, ακρίβεια και επιδεξιότητα. Μετά το θάνατο του Γιώργου Ιωαννίδη, ο γιος του Θεμιστοκλής με τη μητέρα του Άννα συνεχίζουν την τέχνη του σταμπάτου με αφοσίωση στη διατήρηση της ποιότητας και τη μοναδικότητα των σχεδίων. Ο κύριος Θεμιστοκλής φυλάει με ευλάβεια, σαν ιερά κειμήλια, περίπου 300 σφραγίδες με σχέδια που σκαλίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν από τους προγόνους του. Στη συλλογή της οικογένειας προστέθηκαν εκτός από τα μικρασιατικά και σχέδια από όλη την Ελλάδα, μακεδονίτικα, σκυριανά, κρητικά που υπολογίζονται στις τρεις χιλιάδες.

Και για την ιστορία, η τυποβαφική είναι η τεχνική διακόσμησης των υφασμάτων με χρήση ξυλοτύπων (σφραγίδας, στάμπας) και πινέλων. Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες σχετικά με τα σταμπωτά του Τυρνάβου χρονολογούνται αμέσως μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881, αλλά προφορικές μαρτυρίες αναφέρουν ότι ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα υπήρχαν στην πόλη εργαστήρια που στάμπωναν μεταξωτά υφάσματα. Επιπλέον, το γεγονός ότι ήδη από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, είχε επικρατήσει η βαφή των κόκκινων νημάτων στα Αμπελάκια, τη Ραψάνη και τον Τύρναβο, μας οδηγεί στην άποψη, κατά τον Γ. Κορδάτο, ότι πιθανότατα η «κοκκινάδικη» τεχνική ήταν γνωστή από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα στον Τύρναβο λόγω της, από παλιά, ανεπτυγμένης τέχνης της νηματοβαφής. Εξάλλου, υπάρχουν αναφορές και του Στράβωνα τον 10^ο αιώνα π.Χ. ότι οι Έλληνες γνώριζαν τα σταμπωτά υφάσματα.

Τα σταμπωτά του Τυρνάβου, αριστουργήματα φαντασίας, υπομονής και επιδεξιότητας, αφού στόλισαν για χρόνια τα ελληνικά νοικοκυριά και κέρδισαν το θαυμασμό και των Ευρωπαίων, άρχισαν σταδιακά να ξεχνιούνται όχι όμως να απαξιώνονται. Τα συναντάμε στα πλουμιστά μαντήλια των παραδοσιακών φορεσιών στις προθήκες των λαογραφικών μας μουσείων να θυμίζουν την αξία της παραδοσιακής τέχνης, ευελπιστώντας ότι κάποια στιγμή μπορεί να αναβιώσει η τεχνική του σταμπωτού έστω και με χημικά χρώματα.

Ευτυχώς, στις μέρες μας, κάποιοι ευαισθητοποιημένοι και εμπνευσμένοι λάτρεις της παράδοσης ενισχύουν τις προσπάθειές τους για τη διάσωση, συντήρηση και ανάδειξη των πολύτιμων σφραγίδων ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ανατυπώσεις μαντηλιών που συνοδεύουν τις παραδοσιακές φορεσιές, αλλά και για τη χρήση από νέες που σέβονται και τιμούν την λαϊκή τέχνη και την εντάσσουν στην καθημερινή τους ένδυση.

Πρόσφατα ανακοινώθηκε ότι το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων αποφάσισε την αποκατάσταση του κτηρίου που φιλοξένησε επί εκατό και πλέον χρόνια το τυποβαφικό εργαστήριο σταμπωτών παραδοσιακών μαντηλιών των αδελφών Οικονομόπουλου και τη δημιουργία Μουσείου τυποβαφικής τέχνης, ενός κέντρου Χειροτεχνίας, για την αναβίωση της παραδοσιακής τεχνικής των σταμπωτών σε σύνδεση με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία. Το Μουσείο θα αποτελέσει Παράρτημα του Μουσείου Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού σε άμεση σχέση και συνάφεια με την «αυλή των θαυμάτων» στο Μοναστηράκι.

ΠΗΓΕΣ:

- Σούλα Μπόζη, Ζωγραφιστές σταμπωτές μαντήλιες από τα εργαστήρια του Βοσπόρου, εκδ. Πανόραμα, Αθήνα 1989
- Odysseus.culture.gr (Μ. Αλέξανδρος)
- Προσωπικές σημειώσεις και φωτογραφίες

Τι είναι τελικά η παράδοση;

Το σφύριγμα του ανέμου μέσα στις φυλλωσιές;
Το κελήδισμα των πουλιών στην πρωινή δροσιά;
Οι φωνές των ζουλαπιών και των αγριμιών στα βουνά και τις χαράδρες;
Ο παφλασμός των κυμάτων της θάλασσας και το κελάρυσμα του νερού σε λίμνες και ποτάμια;
Το κρώξιμο των όρνιων πάνω στις γυμνές, απάτητες βουνοκορφές;
Ήχοι φυσικοί, γλυκόλαλοι κι άλλοτε τρομαχτικοί, μετουσιωμένοι σε ρυθμό και μελωδία,
με όργανα απλά, τη φλογέρα του βοσκού, τον ασκό από το δέρμα του ζώου, τον αυλό
από τα καλάμια της ρεματιάς.
Είναι οι απλές, φυσικές κινήσεις του σώματος, που μεταλλάσσονται σε χορό.
Είναι η γιορτή, το πανηγύρι, το παραμύθι, οι παροιμίες και τα γνωμικά.
Οι νεράιδες και τα ξωτικά, οι δράκοι, που φυλάνε τα νερά και τις ρούγες.
Τα καλικαντζάρια που πριονίζουν το δέντρο που κρατάει τον κόσμο όρθιο.
Όλα όσα υφαίνουν την αληθινή ιστορία της γης και του ανθρώπου.
Συμβολισμοί και τελετουργίες ιερές, τάματα και αφιερώματα,
σπονδές στην ελπίδα της ζωής και ξόρκια για το φόβο του θανάτου.
Είναι ο χιτώνας και το ιμάτιο που έγιναν καφτάνι, ντουλαμάς, φόρεμα και επενδύτης.
Είναι ο καθημερινός ανθρώπινος μόχθος και οι συνήθειες που τον συνοδεύουν.
Είναι το νανούρισμα της μάνας πάνω από τη σαρμανίτσα, την κούνια του νεογέννητου.
Είναι το πρώτο κλάμα του παιδιού και το τελευταίο μοιρολόι του θανάτου.
Είναι η συσσωρευμένη σοφία των γενεών πάνω στα απλά καθημερινά πράγματα.
Ένας πολύτιμος, αξιοφύλακτος θησαυρός.

Σωσώ Λέου, Γεν. Γραμματέας του ΛΕΡ

Κάκτοι

Οι κάκτοι με τους αγκανθούς,
κάνουν τους σπάνιους ανθούς.

Τους ακουμπάς και σε τσιμπούν, μα όταν ανθίσουν,
σε μαγεύουν και την καρδιά σου κατακτούν.

Τον χρόνο ανθίζουν μια φορά, κρατάνε τόσο λίγο,
μα σαν τους κοιτάς παραλογάς, με τον Θεό μιλάς.

Κούλα Μπογιατζή, μέλος του ΛΕΡ

Τα πασχαλινά έθιμα και οι παραδόσεις των Μικρασιατών

Τα μαστιχωτά τσουρέκια, τα πασχαλινά κουλουράκια ήλθαν μαζί με τους πρόσφυγες ως γευστική και μυρωδάτη κληρονομιά. Τα έθιμα, οι γεύσεις λειτούργησαν σαν κρίκοι που ένωναν τους ελληνορθόδοξους πρόσφυγες της Ανατολής. «Ο προσφιλέστερος τόπος για τον καθένα είναι τα παιδικά του χρόνια. Εκεί ταξιδεύουμε με όχημα τη νοσταλγία και τις αναμνήσεις μας» γράφει η Ε. Γρηγοριάδου. Σε αυτές τις αναμνήσεις των προσφύγων προστρέχουμε για να μάθουμε εμείς οι νεότεροι.

Το Λαζαροσάββατο ξεκινούσαν οι μεγάλες θρησκευτικές εκδηλώσεις, με επισκέψεις στα νεκροταφεία για τον καθαρισμό και τον στολισμό των τάφων. Τα παιδιά την ίδια μέρα τραγουδούσαν τα εγκώμια του Λαζάρου ή λαζαρικό (ένα είδος καλάντων), βασιτώντας μια κούτσα (κούκλα) –ομοίωμα του σαβανωμένου Λαζάρου– και στεφάνια με πρασινάδες και μάνδοι (μεγάλες κίτρινες κι άσπρες μαργαρίτες του αγρού).

Με αφετηρία την Κυριακή των Βαγίων πήγαιναν όλοι στην εκκλησία, όπου έπαιρναν σταυρούς πλεγμένους από φύλλα φοινικιάς, και όχι δάφνης όπως σήμερα, που τους φύλαγαν στο εικονοστάσι. Το φαγητό της ημέρας αυτής ήταν ψάρι και πράσινες σαλάτες. Οι νοικοκυρές έδιναν στα παιδάκια αβγά και "λαζάρους", ανθρωπόμορφα κουλουράκια με ζάχαρη, λάδι και μαστίχα ή κανέλα.

Το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης αφού μεταλάβαιναν, γυρνούσαν στο σπίτι, όπου οι νοικοκυρές φρόντιζαν για το ψήσιμο των τσουρεκιών και το βάψιμο των αυγών μέσα σε πατζαρόζουμο, κρεμμυδόφυλλα, αμυγδαλόφυλλα, αλισάχνη (χένα). Την Μεγάλη Εβδομάδα, στη διάρκεια της οποίας η διακόσμηση των ναών μετατρεπόταν σε πένθιμη, η ωδική στα σχολεία σταματούσε. Κορίτσια, γυναίκες και παιδιά έσπευδαν στην εκκλησία με λουλούδια, Μεγάλη Παρασκευή, για τον στολισμό του επιταφίου. Σε όλα τα παράθυρα και στα πεζούλια των σπιτιών το βράδυ κάνιζαν πήλινα και μπρούτζινα θυμιατά, ενώ οι γυναίκες έβαιναν έξω στους δρόμους τους διερχόμενους επιτάφιος με κιώτικο ανθόνερο.

Κύρια φαγητά της Μεγάλης Παρασκευής ήταν οι νερόβραστες φακές, που συμβόλιζαν τα δάκρυα της Παναγιάς, τα μαρούλια και οι κουκόμυτες (βλαστοί φρέσκων κουκιών), όλα χωρίς

λάδι και βουτηγμένα σε μπόλικο ξίδι, σε ανάμνηση του όξινου που δοκίμασε ο Εσταυρωμένος.

Με το πρώτο φως του Μεγάλου Σαββάτου, το κλίμα άλλαζε εντελώς. Στους δρόμους επικρατούσαν φωνές, κίνηση και φασαρία μιας και όλοι έσπευδαν να ολοκληρώσουν τις προετοιμασίες για την ημέρα της Λαμπρής. Στους ναούς, κατά την πρώτη Ανάσταση, οι ιερείς, αλλά και το εκκλησίασμα, έκαναν μεγάλο θόρυβο χτυπώντας δυνατά ό,τι μπορούσε να βγάλει ήχο (στασίδια, πόρτες κ.ά.), κουνούσαν τους πολυελαίους και έβαιναν με νεραντζόφυλλα τους πιστούς. Μάλιστα, ενδεικτική είναι η φράση που μας ακολουθεί μέχρι σήμερα «έγινε το ανάστα ο Κύριος».

Τη βραδιά της Ανάστασης, για τους Μικρασιάτες, η στιγμή συμβόλιζε και μian άλλη ανάσταση. Μετά την εκκλησία, επέστρεφαν στο σπίτι, όπου οι οικογένειες έτρωγαν σούπα αυγολέμονο, τηγανητά εντόσθια, μυζήθρες και τσουγκρισμένα κόκκινα αυγά. Σε αυτό το σημείο αξίζει να τονίσουμε πως η μαγειρίτσα ήταν παντελώς άγνωστη στην Ελλάδα πριν το 1922.

Η μέρα της Λαμπρής ξημέρωνε άκρως γιορτινή και χαρούμενη με πασχαλινά εδέσματα με βάση το κρέας. Το απόγευμα του Πάσχα έκαιγαν στην αυλή τον "Εβραίο" που κρεμούσαν ψηλά από ένα σύρμα μεταξύ καμπαναριού και σχολείου. Επρόκειτο για ένα ομοίωμα που έμοιαζε σαν Εβραίός της παλιάς εποχής καμωμένο από τσουβάλια γεμάτα άχυρο, το οποίο το έκαιγαν. Έθιμο πάρα πολύ βάρβαρο, αλλά συνθησιμένο εκείνη την εποχή.

Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο καθηγητής Λαογραφίας Μ. Βαρβούνης, «σήμερα, που οι όροι και οι συνθήκες της ζωής έχουν ριζικά αλλάξει, το Πάσχα συνεχίζει να έχει για όλους μας την ίδια θρησκευτική, συναισθηματική και οικογενειακή αξία, καθώς κατά κανόνα συνδυάζεται με την πρόσκαιρη επιστροφή στους γενέθλιους τόπους καταγωγής μας. Τα πασχαλινά μας έθιμα και το αναστάσιμο ήθος του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού μας δείχνουν τον τρόπο και το ήθος της ελληνορθόδοξης αντίστασης απέναντι σε όσα ήρθαν, σε όσα έρχονται και σε όσα θα έρθουν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Ο. Βατίδου, "Ρωμνάκια και Παλιά Σμύρνη"
- Δ. Λουκάτος, "Εισαγωγή στην ελληνική πεζογραφία"
- Μ. Βαβουγιώτης, "Οι εορτές του Πάσχα στην ελληνική λαϊκή εθιμοταξία"
- Γ. Λεκάκης, "Τάματα και Αναθήματα"
- mikrasiatis.gr
- Θ. Κοντάρης, "Μικρασιατική Ηχώ", "Σμυρναϊκές Σελίδες"
- arxion-politismou.gr

Αναμνήσεις ενός άλλου είδους αγωνιστή

Ξεννήθηκε δέκα χρόνια πριν τον πόλεμο του '40. Κατάγεται από μία κωμόπολη της Ελλάδας. Ο πόλεμος του '40 τον βρήκε μαθητή της Β' οκταταξίου γυμνασίου. Έκαναν γυμναστική στο σχολείο, όταν μερικά αεροπλάνα περνούσαν από πάνω τους. Οι μικροί μαθητές τα χαιρετούσαν χαρούμενοι, ενώ εκείνα ήταν ιταλικά και πήγαιναν στην Πάτρα, να την βομβαρδίσουν. Ο πόλεμος του '40 είχε αρχίσει. Τα σχολεία έκλεισαν. Έγινε επιστράτευση. Τα τρένα κατάφορτα από επίστρατους πήγαιναν για το Μέτωπο. Οι μαθητές έπρεπε να γυρίσουν στα σπίτια τους. Ο μικρός μαθητής, για να γυρίσει στο σπίτι του, σκαρφάλωσε στο τρένο. Όμως τον είδαν και τον κατέβασαν στον πρώτο σταθμό. Για μερικούς μήνες βρήκε καταφύγιο σε κάποιο συγγενικό σπίτι, ώσπου να έλθουν οι δικοί του να τον πάρουν.

Αργότερα, για να σπουδάσει, περπατούσε 15 χιλιόμετρα με τα πόδια και μετά πάλι πίσω. Το χειμώνα, με βροχές ή παγωνιά, κοκκάλωναν τα χέρια του. Δεν μπορούσε να πιάσει το μολύβι να γράψει. Ένας συγχωριανός συμμαθητής του, που είχε νοικιάσει κοντά στο σχολείο, τον έπαιρνε στο σπίτι του, για να ζεσταθεί. Έπειτα, τον άλλο χρόνο, πηγαίνοερχόταν 10 χιλιόμετρα με τα πόδια σε πιο κοντινό γυμνάσιο. Και τον επόμενο πήγαινε πλέον στο χωριό του, όπου είχε δημιουργηθεί γυμνάσιο. Αλλά στο χωριό του έμεναν πρώτα οι Ιταλοί και μετά οι Γερμανοί, από τους οποίους "έφαγε" ξύλο με τη "φάλαγγα". Θυμάται πολλά από κείνη την εποχή της Κατοχής. Θυμάται εκείνον τον συγχωριανό του, που αποφάσισε να πάει στην Αθήνα, γιατί στο χωριό έμεναν Γερμανοί. Για να κουβαλήσει πράγματα και τρόφιμα, ζήτησε από τον μικρό μαθητή να πάρει ένα άλογο, που θα τον μετέφερε στον μακρινό σιδηροδρομικό σταθμό. Ο μικρός προσφέρθηκε να τον συνοδεύσει με το άλογο, με την προϋπόθεση να στείλει κι αυτός ένα μικρό δοχείο λάδι στ' αδέρφια του, που ήταν στην Αθήνα. Και τα κατάφερε. Στον γυρισμό όμως χιόνιζε. Χειμώνας βαρύς! Καβάλα στο άλογο, μόνος, επέστρεψε στο σπίτι του. Είχε παγώσει, αλλά συνέχισε το δρόμο της επιστροφής. Όταν έφθασε κοντά στο χωριό του, έμαθε ότι οι Γερμανοί είχαν μπλόκο. Ήταν νύχτα. Σκέφθηκε να πάει στο χωριό, απ' όπου πήρε το άλογο. Μην ξέροντας όμως τον δρόμο, άφησε μόνο του το ζώο να τον οδηγήσει στο σπίτι του ιδιοκτήτη του. Έτσι και έγινε. Εκεί τον δέχτηκαν με χαρά και ο παγωμένος μαθητής ζεστάθηκε

στη δυνατή φωτιά. Είχε σωθεί από τους Γερμανούς, αλλά ξύπνησε με 40 πυρετό!

Στην έκτη, στην εβδόμη και στην ογδόη τάξη, είχε έρθει στην Αθήνα και πήγαινε τη νύχτα στο σχολείο, γιατί δούλευε την ημέρα. Πήγαινε σπίτι του στις 11 το βράδυ. Πότε να φάει και τι να φάει, πότε να διαβάσει και πότε να κοιμηθεί. Το πρωί έπρεπε στις 8 π.μ. να ανοίξει το Γραφείο, όπου εργαζόταν. Για να κερδίσει χρόνο να διαβάσει, έπαιρνε κοντά του το βιβλίο «ανωμάτων ρημάτων» και διάβαζε στα κλεφτά μέσα στη στοά "Μελά" περιμένοντας το αφεντικό του. Για να βελτιώσει τα οικονομικά του, έκανε και τον αχθοφόρο. Μετά τις γυμνασικές σπουδές ήθελε να πάει για μαθηματικός, αλλά έπρεπε να πληρώσει 1500 δραχμές μόνο για εγγραφή και δεν τις είχε. Αναγκάστηκε να πάει για δάσκαλος που ήταν δωρεάν. Κι' όταν διορίστηκε στη Μακεδονία, μετά από πέντε χρόνια, έπαιρνε 800 δραχμές μισθό. Όμως δεν έπαψε να είναι δραστήριος ως εκπαιδευτικός, με ομιλίες σε συλλόγους αγροτοπαίδων που ο ίδιος είχε ιδρύσει, με δενδροφυτεύσεις και δημιουργία δασικού φυτωρίου, καθώς και ανέγερση διδακτηρίου, όπου δίδασκε σε τάξεις με 95 μαθητές.

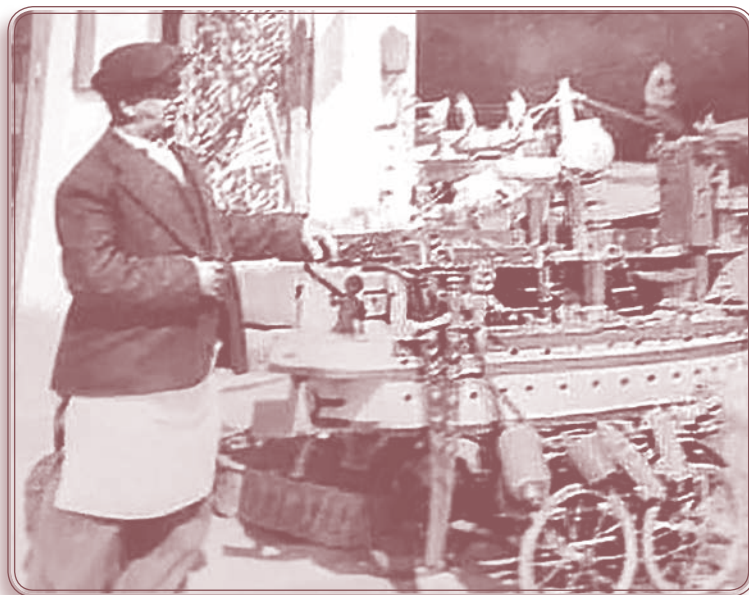
Έδωσε εξετάσεις στην πανεπιστημιακή μετεκπαίδευση. Τελίωσε την Πάντειο, πέτυχε στο Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) και μετεκπαιδεύτηκε στα πανεπιστήμια του Εδιμβούργου και της Γλασκώβης. Γύρισε μετά στην πατρίδα, να την υπηρετήσει, αν και του προτάθηκε να συνεχίσει τις σπουδές του σε πανεπιστήμιο του Καναδά. Διορίστηκε στις παιδαγωγικές ακαδημίες καθηγητής και αργότερα έγινε διευθυντής Ακαδημίας και της Μετεκπαίδευσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ως Πρόεδρος της Ο.Μ.Ε.Π. για την Ελλάδα επί έξι έτη, πρωτοστάτησε στην ίδρυση τμημάτων Νηπιαγωγών στα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα. Συνταξιοδοτήθηκε και συνέχισε σε ένα Παιδαγωγικό Κύκλο με άλλους ακαδημαϊκούς δασκάλους. Έγραφε και έδινε επί τριακονταετία επίκαιρες ομιλίες, όπως για το Μακεδονικό, το Αιγαιακό, το Κυπριακό, το Βορειοπρωτοπαιδαγωγικό και τόσα άλλα...

Όλα αυτά θυμάται σήμερα. Μένει στη Ραφήνα, υπερήλικας πλέον και γράφει. Γράφει την «περιουσία του βίου» του, το «έχει» του, για να γνωρίσουν οι νέες γενιές τα δύσκολα εκείνα χρόνια, τον αγώνα ενός αγωνιστή της ζωής, το παρελθόν και την ιστορία της πατρίδας μας.

Θύμνες...

Γράφει η Σωσώ Λέου, Γεν. Γραμματέας του ΛΕΡ

“Μια δραχμή το σακουλάκι” στην πλατεία της παλιάς Ραφήνας...

Από το φωτογραφικό αρχείο του Γωσιφ Πικουλίδη

“Μια δραχμή το σακουλάκι”, διαλαλούσε την πραγματεία του ο κυρ Παναγιώτης ο Πατρός, εμβληματική φιγούρα της Ραφήνας, πριν μερικές δεκαετίες. Φρεσκοψημένοι ξηροί καρποί, που ετοίμαζε στο σπίτι μαζί με την καπαδόκισσα γυναίκα του, την κυρά Ευθαλία. Η γαργαλιστική μυρωδιά τους, σκέτος γευστικός πειρασμός, σε ανάγκαζε να σταματήσεις οπωσδήποτε στο ομορφοστολισμένο καροτσάκι του στην καθημερινή περαντζάδα. Για τα μικρά είχε και γλειφιτζούρια κοκοράκια, αλλά και παστέλια και χαλβαδόπιτες, απ’ ό,τι θυμάμαι, που τα πούλαγε κυρίως στους ταξιδιώτες του λιμανιού.

Κάθε χρόνο, τα Θεοφάνεια, ο κυρ Πατρός κουβαλούσε μόνος του την εικόνα μέχρι το λιμάνι. Το είχε, έλεγαν, τάμα και δεν άφηνε κανέναν άλλον να την ακουμπήσει.

Το τροχήλατο ξύλινο καραβάκι, δικής του επιμόρφωσης και κατασκευής, στάθμευε πάντα στη γωνία, μπροστά από το καφενείο του μπάμπη Αντώνη (κτήριο Γιωτάκη), πάνω στη διαδρομή για τον θερινό κινηματογράφο ΑΚΤΗ της οδού Βιθυνίας, περιμένοντας υπομονετικά την σινεφιλ πελατεία του. Κάτω από το καραβάκι υπήρχε φουφού και κρατούσε το εμπόρευμα ζεστό.

Τσάκα τσούκα λοιπόν, πασατέμπος, ΤΑΜ ΤΑΜ και ταινίες, όλα τα ξένα και ελληνικά σουξέ. Καουμποϊκά, επικές υπερπαραγωγές τύπου Μπεν Χουρ, Κλεοπάτρα και τα συναφή, αλλά και Βέγγος, Ηλιόπουλος, Αλίκη και Τζένη φυσικά, Βλαχοπούλου κλπ. Μοναδική βραδινή απόλαυση στον κινηματογράφο ΑΚΤΗ, της οικογένειας Δρακούλη, μέσα σ’ ένα λουλουδιασμένο περιβάλλον, με τις περικοκλάδες και τα γιασεμιά να μοσχοβολούν ή στον εξώστη αγναντεύοντας τη θάλασσα.

Στην πλατεία των παιδικών μου χρόνων, τον φαρδύ χωματόδρομο που αργότερα ασφαλτοστρώθηκε, ξεδιπλώνονταν όλη η εξωστρέφεια της μικρής μας κοινωνίας. Καφενεία, ανδρικά στέκια κυρίως, που σέρβιραν ελληνικό καφέ, αναψυκτικά, χειροποίητα γλυκά του κουταλιού, ούζο με μεζέ και βανίλια υποβρύχιο. Εκεί από το πρωί ίσαμε το βράδυ, μεταξύ καφέ και τσιγάρου, μπορούσες ν’ ακούσεις, εκτός από τις συνηθισμένες καφενόβιες συζητήσεις, τις βιωματικές ιστορίες της Τρίγλιας και της προσφυγιάς. Στους καφενέδες του μπάμπη Αντώνη (Γιώργη Γιακουμή) και του Κοτσαρή, (Κώστα Καλεμκερή) συστεγάζονταν και τα αντίστοιχα κουρεία, του Γιώργη Τσακμακίδη και του ίδιου του Κοτσαρή, καφετζή και κουρέα ταυτόχρονα.

Το ζαχαροπλαστείο ΕΒΓΑ του Τζιβάνη Καλεμκερή –σήμερα Λιμνί– με τις λαχταριστές νουγκατίνες, τα κοκ και τα προφιτερόλ, σταθερή κυριακάτικη απογευματινή συνήθεια. Ο φούρνος του Φράγκου με το μυρωδάτο ψωμί, τα μικρά οικογενειακά ξενοδοχεία, τα περίπτερα, τα μικρομάγαζα, η ταβέρνα του κυρ Σωτήρη του Δελημανώλη, που τα καλοκαίρια διοργάνωνε μουσικές βραδιές όπου μια παχουλή σοπράνο ερμήνευε, προς τέρψιν των θαμώνων, άριες και λυρικά τραγούδια με κορυφαίο την Βιολετέρα!

Από τη δεκαετία του ’80 η πόλη μας άρχισε ν’ αλλάζει. Η ζωή παρέσυρε στο διάβα της τους ανθρώπους, τα στέκια, τις συνήθειες, όχι όμως και τις μνήμες που παραμένουν ζωντανές, χαραγμένες για πάντα στην καρδιά μας.

Γράφει η Βαρβάρα Βαγιάκου-Βλαχοπούλου, συγγραφέας, με καταγωγή από Λήμνο

Η μαγεία του ασπρόμαυρου

Καλίζοντας το κίτρινο συρτάρι μαγνήτισαν το βλέμμα και τη μνήμη μου δυο ασπρόμαυρες φωτογραφίες Πρωτομαγιάς του 1956-57, με την νταμιτζάνα, το γραμμόφωνο και το εκδρομικό καλάθι με τα κεφτεδάκια, τα ντολμαδάκια και τη χαρά.

Όταν το γραμμόφωνο μπήκε στο χρονοντούλαπο της μνήμης και οι οπαλίνες έγιναν κρύσταλλα, τότε άρχισαν να εμψυχώνονται με χρώμα οι ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Ήταν στις αρχές του 1960, όταν το ταγκό, το βαλς και το φοξ τροτ ταρακουνήθηκαν από τα ρίχτερ του rock 'n roll και του τσατσά.

Οι παλιές ασπρόμαυρες φωτογραφίες μπορεί για τους νεότερους να ανοίγουν πύλες ενός παρελθόντος άγνωστου και μυστηριακού για εποχές που δεν γνώρισαν και δεν έζησαν, για μας όμως που τις γνωρίσαμε και τις ζήσαμε, ξαναζωντανεύουν φωτεινές στιγμές στην ιστορία της οικογένειας, της παρέας, της κοινωνίας που μας έθρεψε.

Προσωπικά, με το που αντικρίζω την ασπρόμαυρη φωτογραφία του κιτρινομένου άλμπουμ, που συχνά πυκνά ξεφυλλίζω, με μεγάλη ευκολία χρωματίζω και ζωντανεύω την καρό φούστα της γλυκιάς μου Ασπασίας, αρμολογώ το παζλ της συγκεκριμένης εποχής και νοσταλγώ τη ζεστασιά της φιλίας.

Το δύσκολο είναι να αποδώσω στους απογόνους μου τη βαρύτητα του ασπρόμαυρου, να ξεσκεπάσω τη μαγεία και να το φωτίσω με τα σύγχρονα χρώματα της ίριδας, που

μόνο επτά δεν είναι πια, σε τούτη την παρδαλή εποχή της τέχνης των εφέ.

Το ασπρόμαυρο συνάδει με τη συμπυκνωμένη μυστικοπάθεια της εποχής που η φαντασία μου πρέπει να ανατρέξει στο από καταβολής κόσμου φάσμα της ίριδας, να δουλέψει πολύ, για να επιτύχει τη διαφάνεια της εικόνας και να την αποδώσει με τις σύγχρονες μίξεις των χρωμάτων και τις ανακλάσεις τους.

Δυστυχώς ή ευτυχώς, οι δικές μας αποτυπωμένες στο φακό παιδικές μνήμες, είναι πηγές δροσιάς στις αποχρώσεις του ασπρόμαυρου. Προσωπικά, είχα προβλέψει να τις τοκίσω στην τράπεζα του κίτρινου συρταριού και να μπορώ τώρα να δηλώνω εισοδηματίας. Εκατοντάδες ασπρόμαυρες φωτογραφίες με ξεδιψούν ακόμα.

Πόσα μυχιαίτατα μυστικά κρύβει ο συνδυασμός αυτών των δυο χρωμάτων, είναι δύσκολο να διακριθούν ακόμα και από τους ειδικούς της φωτογραφίας που δεν έχουν πάρει γεύση εκείνης της εποχής. Αυτή είναι και η μαγεία του άσπρου-μαύρου, διότι η φαντασία πλαταίνει την εικόνα κατά πώς το επιθυμεί η ψυχοσύνθεση του καθενός. Αυτή είναι που εγείρει την αινιγματική επιθυμία της ανακάλυψης του χρώματος και σου απελευθερώνει τη δύναμη του “ονειρεύεσθαι”.

Έχω στον τοίχο του σπιτιού μου κορνιζωμένη μια φωτογραφία προγόνων την ημέρα των γάμων τους, δεκαετία '20. Δίνω το “βιογραφικό” της στα χέρια του Μιχαήλ-

καλό καιρό...

Άγγελου και σε λίγο απολαμβάνω ένα φρέσκο απ' την Καπέλα Σιστίνα. Ένας πανκυρίαρχος ερωτισμός αναβλύζει απ' τις ματιές των προγόνων, ένα ιρίδισμα σεμνότητας και συντηρητισμού... ερωτικά συναισθήματα κρυμμένα κάτω απ' το γκρι που μόνο ένας μεγάλος ζω-

γράφος κατάφερε να ανασύρει και αποδώσει στο καναβάτσο του την αλήθεια της στιγμής. Ναι, την είχε κλέψει τη γιαγιά ο παπούς και τα χρώματα ανέδειξαν τη γλυκιά “αμαρτία” της εποχής. Το θέμα είναι τι προτιμά κανείς σήμερα. Το ασπρόμαυρο που κρύβει τη μαγεία ή τα χρώματα που την ξεσκεπάζουν και πολλές φορές την εκχυδαίζουν κιόλας. Ρομαντισμός ή ρεαλισμός;

Κοιτώ τις φωτογραφίες της Πρωτομαγιάς. Ψάχνω το στεφάνι. Ασπρόμαυρο... ασπρόμαυρη και η πανδαισία της φύσης. Σκούρες οι φουντωμένες αμυγδαλιές και το γραμμόφωνο με το χωνί, ασπρόμαυρο κι αυτό. Να 'παιζε το “Ασ' τα μαλλάκια σου ανακατεμένα”; Να 'παιζε το “Μάτια καστανά”; Ή το “Μάτια σαν και τα δικά σου δεν υπάρχουν στο ντουιιά”; Γραμμόφωνο! Φωνή ξεχασμένων φίλων. Συγκινούμαι.

Εδώ ο Μιχαήλ-Άγγελος περισσεύει. Ο ίδιος έλεγε “το χέρι που ακολουθεί το νου έχει τη δυνατότητα να εκτελεί”. Ναι, το φρέσκο θα το μπογιατίσω εγώ και είμαι σίγουρη πως δεν θα το “εκτελέσω”. Το έχω... Την έχω χιλιοζωγραφίσει την εικόνα από παιδούλα και δεν έπασα κάθε 1^η του Μάη να τη ζωγραφίζω αφαιρετικά. Βγάζω τις “βίλες – μπάζα”, ξαναφυτεύω τις αμέτρητες αμυγδαλιές, σκληρές, πικρές, αφράτες, καρυδάκια, φιλοτεχνώ τα φιδωτά μονοπάτια και πιάνω τις μπογιές της εγγόνας μου. Τον κάμπο αυτό και τις Πρωτομαγιές του, τον έχω στο θρόνο των αναμνήσεών μου. Κιτρινόασπρες μαργαρίτες και κατακόκκινες παπαρούνες ξεπηδούν μέσα από τις κλιματσίδες του στεφανιού. Σκορπώ αγριολούλουδα παντού. Ρίχνω όλες τις αποχρώσεις του πράσινου πάνω στις φουντωμένες αμυγδαλιές, στους τράφους, στους αράμνους, στις αγριοσπαργγιές. Να και μια καθυστερημένη τρικοκιά στο πράσινο της φύτρας πάνω στο μύλο του υδραγωγείου.

Και φτάνω στο γραμμόφωνο. Καθόλου δε χρειάστηκε να σκεφτώ τα χρώματα. Γνώριζα το ανεξίτηλο. Είχα την εικόνα του οικογενειακού μας καρφίτσωμένη στη ψυχή μου χρόνια τώρα.

Βάφω την ξύλινη βάση καφετιά και το χωνί ξεθωριασμένο θαλασσί οπαλίνας, μ' ένα κλωνάρι ανθισμένων αμυγδαλιών πάνω του. Ροδόχροα τα άνθη, κίτρινοι οι στήμονες και ο δυνατός ύπερος πορτοκαλόχρους. Στο τέλος, μια βελόνα ασημιά ακολουθεί το χαρακωμένο μαύρο βινύλιο των 33 στροφών και παράγει μελωδία. Διαβάζω τις νότες που τα χελιδονίσια ράμφη κλέβουν απ' το κελαριστό χωνί και τις γράφουν στο πεντάγραμμο του αιθέρα. Μέσα από μισό αιώνα και βάλε βγαίνει αβίαστα η μελωδία που με παρασύρει στο στροβίλισμα του πιο γνωστού βαλς της εποχής.

*“Λες και ήταν χθες
λες και ήταν χθες
που φιλάκια σου 'δινα
στα χείλη τα βελούδινα
κι άκουγε η μουριά
κι η κληματαριά
τις κουβέντες τις γλυκιές...”*

Γλυκιές... σαν τα κωνοειδή βαθυκόκκινα γλειφιτζούρια με την ξύλινη αγκαθωτή βάση που μας πούλαγε ο τσακατσούκας.

Ο φωνόγραφος

Γράφει η Κατερίνα Σιούτα - Παπαδοπούλου, τ. Έφορος Λαογραφικού Αρχείου του ΛΕΡ
Μελέτημα από τις «Λαογραφικές προσεγγίσεις μου»

Το λαϊκό - εθιμικό δίκαιο

Τα επαναλαμβανόμενα έθιμα, διαμόρφωναν κανόνες ζωής που λειτουργούσαν ως άγραφοι νόμοι στην προσωπική, οικογενειακή, επαγγελματική και κοινωνική κατάσταση των ανθρώπων, πριν και μετά την τουρκική κατοχή.

Οι άγραφοι νόμοι αποτέλεσαν το εθιμικό δίκαιο στα χρόνια της παράδοσης και όριζαν το ήθος του λαού. Κατά τον φιλόσοφο Hegel, το δίκαιο γενικά δεν ήταν έργο ενός νομοθέτη, αλλά συλλογικό, πνευματικό αποτέλεσμα των πολιτισμικών στοιχείων της ψυχής του λαού.

Τα πολιτισμικά στοιχεία που συνυπάρχουν στα αναβιωμένα έθιμα, διαμορφώνονται ανέκαθεν και εξελίσσονται από τα λαογραφικά δρώμενα της κάθε εποχής, στην κοινωνία που τα χρησιμοποίησε ως πηγές του εθνικού δικαίου.

Παρά το ότι οι συντάκτες του γραπτού νόμου στην Ελλάδα δεν αποδέχτηκαν ότι, παράλληλα με τα ξένα πρότυπα περί δικαίου, οι λαϊκοί μας εθιμικοί νόμοι προπορεύονταν των γραπτών νομοθετημάτων, αν και ήταν διαφορετικά από τόπο σε τόπο, χρησιμοποιούσαν ως δεδομένο και κοινωνικά αποδεκτό το λαϊκό δίκαιο.

Διαφορετικές ήταν οι εθιμοτυπικές συμπεριφορές και στις κοινωνικές σχέσεις, στις υποχρεώσεις και στις απολαβές, από την αστική κοινωνική τάξη και την αγροτική, στην οργάνωση της κοινότητας, αλλά και στην οικογένεια, με την θέση της γυναίκας ιδιαίτερα, ως μητέρα, σύζυγο, θυγατέρα, αδελφή και φίλη.

Το λαϊκό ένστικτο επέλεγε με σοφία, αποφθέγματα-παροιμίες ή και στίχους τραγουδιών, για να ορίσει εύρυθμους κανόνες, που όριζαν πλαίσια στην καθημερινότητα. Όταν, για παράδειγμα, δεν συναινούσε σε γάμους με άτομα μεγάλης, για την εποχή ηλικίας «ή μικρός - μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου» έλεγαν και το τηρούσαν και ο αστικός κώδικας πρότεινε δεκαοχτάχρονο αγόρι και δεκατετράχρονο κορίτσι να τα παντρεύουν οι γονείς, γιατί ο «γάμος στα γέρατα, ή σταυρός ή κέρατα»...

Στο μεσοδιάστημα από τα προξενέματα ως τον αρραβώνα και το γάμο, τακτοποιούσαν τα προικώα, που επέβαλε ο εθιμικός κανόνας, ο οποίος περιελάμβανε το οικογενειακό, το εμπράγματο (απόλυτο ιδιοκτησιακό δικαίωμα επί των πραγμάτων), το κληρονομικό, το ενοχικό (ρύθμιζε συμβάσεις, πωλήσεις, μισθώσεις, αδικοπραξίες), το εμπορικό, το ποινικό δίκαιο και ήταν διαφορετικός στην Αθήνα και την Πελοπόννησο. Εκεί, βάσει του εθιμικού κανόνα, επιβαλλόταν η προίκα της νύφης, που αν ήταν πρωτότοκη, έπαιρνε όλη την περιουσία και γίνονταν μεταβιβάσεις κυριότητας ακινήτων, ζώων και αγρών, που τακτοποιούνταν με το εμπράγματο λαϊκό δίκαιο. Επίσης, στη Σάμο επικρα-

Λαογραφία

τούσε η κοινοκτημοσύνη των νέων συζύγων, ή το μεγαλύτερο μέρος της οικογενειακής περιουσίας που έπαιρνε η νύφη στη Σκύρο και αλλού, όπου την πατρική περιουσία την έπαιρναν τα αγόρια και την μητρική τα κορίτσια. Στην Κάρπαθο επίσης, τα πρωτότοκα παιδιά «ο κανακάρης και η κανακάρá» κληρονομούσαν όλη την ακίνητη περιουσία του πατέρα ή της μητέρας (κληρονομικό - εθιμικό δίκαιο). Στην Αθήνα ο προικοδότης, γέμιζε ένα πουγκί με χώμα από τις τέσσερις γωνίες του σπιτιού και το προσέφερε στον γαμπρό, ενώ στη Λήμνο η μητέρα της νύφης, μετά την εκκλησία παρέδιδε το κλειδί του σπιτιού της στον γαμπρό της.

Η προίκα λοιπόν συνοδευόμενη από αμέτρητα λαογραφικά δρώμενα, όπως και η κληρονομιά, ήταν στοιχεία της παράδοσης, που όχι μόνον επέζησαν με τις ιδιαιτερότητές τους, ακόμη και με συγκεκριμένους διαλόγους μεταξύ των συναλλασσομένων, αλλά πέρασαν και στον αστικό κώδικα αυτούσια, με πολύχρονη ισχύ.

Όσο για τους δευτεροπαντρεμένους, έχουμε τη μαρτυρία της γιαγιάς Παρθένας, που αναχώρησε εις Κύριον στα 103 χρόνια της και που μας είπε ότι στα Κοτύωρα στον Πόντο, ο γάμος των χήρων γινόταν την νύχτα πάντα, χωρίς τραγούδια και χορούς σε πλακόστρωτο χώρο, για να στεριώσει. Αλλά και στη Σκύρο «άμα ξανά παντρεύονταν χήρος ή χήρα, έβαζαν το στεφάνι στον ώμο και όχι στο κεφάλι», από σεβασμό στην καθεστηκυία τάξη.

Με έντονο το θρησκευτικό και λατρευτικό τους συναίσθημα, οι Έλληνες πέρασαν από «το προχριστιανικό τους χθες» στην «χριστιανική εκκλησία του σήμερα». Έτσι μετά από σκληρές συγκρούσεις, αντάλλαξαν το δωδεκάθεο με τους Αγίους μάρτυρες και όπως γράφει ο Γ. Μέγας, «οι Άγιοι Κοσμάς και Δαμιανός διεδέχθησαν τους Διοσκούρους και ο Δίας επί των κορυφών των ορέων αντικαταστάθηκε

από τον προφήτη Ηλία, που έγινε ο έφορος των βροντών και αστραπών».

Μετέφεραν λοιπόν το λαϊκό εθιμικό δίκαιο στη νέα τους πραγματικότητα, με μαγικοθρησκευτικές αποτρεπτικές κάθε κακού, συνήθειες που αποτελούνταν από τελετουργίες μεταμφιεσμένων, από ειδικά για κάθε περίπτωση τραγούδια και χορούς με αναφορές στη φύση για την επιβίωσή τους και με ανταποδοτικές παρακλήσεις στον Θεό και τους Αγίους, όπως: «Θεέ μου κάνε μου την χάρη... και θα σου ανάψω λαμπάδα σαν το μπόι μου» ή «Άγιε Φανούριε, φανέρωσε μου... και θα σου φτιάξω Φανουρόπιτα!». Αυτή η αντίληψη είναι μακράν του πνευματικού θρησκευτικού - χριστιανικού ιδεώδους, είναι όμως εθιμική - λαϊκή και ακόμη σήμερα η παρετυμολογία των ονομάτων των Αγίων συνεχίζεται μαζί με τις ιδιότητες που τους αποδίδονται. Όπως ο Άγιος Άκουφος που θεραπεύει τους κωφούς, ή ο Άγιος Προκόπιος, που τον μνημόνευαν στα προικοσύμφωνα, για να προκόψει το νιό ζευγάρι (λαϊκό - εθιμικό οικογενειακό δίκαιο).

Και είναι παρηγοριά για τον λαό, η νοπή συμπαράσταση του σύμπαντος, του Θεού, στα προβλήματά του! Ιδιαίτερα όταν αφορούσαν ανθρώπινες απώλειες, ακουμπούσαν αυστηρά με πίστη στα ταφικά τους έθιμα, για να είναι ευνοημένες από τους Αγίους μάρτυρες οι ψυχές, που δεν ήταν πια κοντά τους. Φρόντιζαν λοιπόν να τιμούν τους Αγίους που πίστευαν, με νηστείες, με γιορτές, με αγιασμούς, αγρυπνίες, αρτοκλασίες, περιφορές των εικόνων και τάματα.

Οργάνωναν και πανηγύρια, που αποτελούσαν σύνθετα επικοινωνιακά γεγονότα με γλέντια, με αγοραπωλησίες και συμφωνίες συνεργασίας (που στηρίζονταν στο εθιμικό εμπορικό και ενοχικό δίκαιο). Παράλληλα, οι Συντεχνίες οργάνωναν και τις δικές τους γιορτές, με συνεχή βελτίωση της ηθικής και επαγγελματικής στήριξης των μελών τους, με συνέπεια και πίστη στους λαϊκούς - εθιμικούς κανόνες!

Ήταν εκδηλώσεις που λειτούργησαν ως πολιτιστικές ρίζες στις κοινότητες και εξακολουθούν και στις μέρες μας εποικοδομητικά, με όποια μορφή κι αν πραγματοποιούνται πλέον!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Απεξιάδης Μηνάς: «Λαογραφία και επιστήμη του δικαίου»
- Μέγας Γεώργιος: «Ζητήματα Ελληνικής Λαογραφίας»
- Μερακλής Μιχάλης: «Ελληνική Λαογραφία - ήθη και έθιμα»
- Μερακλής Μιχάλης: «Κοινωνική Συγκρότηση»
- Τουρτόγλου Μενέλαος: «Στοιχεία... δικαίου... εις τας παροιμίας και τα άσματα του Ελληνικού έθους»

η αποταμίευση και ο κουμπάρας - μέσα από τα παραμύθια, τις παροιμίες και τα αινίγματα -

Αίνιγμα

Έχω μαχικό κουτί
κι όλο ρίχνω κατιτί.

Όσο τρώει και χορταίνει,
τόσο πιο πολύ θαραίνει.
Κι αν τ' ανοίξω και τ' αδειάσω,
χίλια δυο δε ν' αγοράσω.

Τι είναι;

Για καλοσκεφεείτε,
όσο πιο χρήγορα μπορείτε!

Δεν το βρήκατε ακόμη;

Ε! Δεν είστε οικονομοί!
Το κουτί είν' ο κουμπάρας.
Το φαΐ του ο παράς.

Όλα τα παιδιά έχουν απολαύσει τη διήγηση, από τους γονείς ή τους παππούδες, του παραμυθιού «ο τζίτζικας και ο μέρμηγκας». Εκεί, ο τεμπέλης τζίτζικας μόνο τραγουδούσε χωρίς να δουλεύει, ενώ το εργατικό μурμήγκι μάζευε όλο το καλοκαίρι σπόρους, τους αποθήκευε, για να μπορεί να επιβιώσει στον κρύο χειμώνα.

Οι δημοφιλείς παροιμίες «φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι» και «σταλαγματιά, σταλαγματιά γεμίζει η στάμνα η πλατιά» αποτελούσαν τρόπο ζωής και πρότυπο στις παλαιότερες κοινωνίες. Τα χρόνια, μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, στη φτωχή Ελλάδα, η αξία της αποταμίευσης, δηλαδή της πρακτικής της οικονομίας, ώστε να αντιμετωπίζει κανείς τις δυσκολίες της ζωής, ήταν πολύ διαδεδομένη. Από μικρή ηλικία οι γονείς γαλουχούσαν και εκπαίδευαν τα παιδιά τους, ώστε να φυλάσσουν το χαρτζιλίκι τους, να αποταμιεύουν. Σε αυτό βοήθησαν οι κουμπάρδες!

μικρούς μας φίλους...

Κουμπαράς

Η λέξη «κουμπαράς» προέρχεται από την Ανατολή. Στα τουρκικά σημαίνει όλμος (που είχε σχήμα κυλινδρικό) και στα περσικά σημαίνει μικρό δοχείο. Ο **αρχαιότερος κουμπαράς** βρέθηκε στην αρχαία πόλη της Μ. Ασίας, στην Πριήνη (2^{ος} αιώνας π.Χ.).

Οι γονείς αγόραζαν συνήθως στις γιορτές στα παιδιά τους έναν κουμπαρά, ο οποίος χρσίσιμευε και ως παιχνίδι. Είχε σχήμα ζώου, κλόουν, σπιτιού, ανεμόμυλου κ.α. Πολλές φορές ήταν πύλινος, ώστε, όταν γέμιζε, εύκολα να τον έσπαγαν και έπειτα να αγοράζαν με τις οικονομίες τους το παιχνίδι που λαχταρούσαν! Άλλοτε ήταν τσίγκινος και είχε μια γλώσσα (π.χ. σκύλου), που εξείχε. Όταν τοποθετούσαν το νόμισμα στη γλώσσα, με το πάτημα ενός κουμπιού εκείνο εξαφανιζόταν στην κοιλιά του κουμπαρά.

Ο πιο διάσημος κουμπαράς ήταν αυτός με σχήμα **γουρουνιού**. Το γουρουνάκι συμβόλιζε την αφθονία, τη γονιμότητα και τον προτιμούσαν, αφού πίστευαν ότι το σχήμα του θα ευνοούσε τις οικονομίες τους.

η μέρα της αποταμίευσης

Το **1934** καθιερώθηκε και στη χώρα μας η **31^η Οκτωβρίου** ως παγκόσμια μέρα αποταμίευσης. Οι μαθητές στα σχολεία έγραφαν εκθέσεις με θέμα την αποταμίευση και οι καλύτερες βραβεύονταν. Ως έπαθλο τούς χάριζαν έναν μεταλλικό κουμπαρά με κλειδαριά και ένα βιβλιάριο καταθέσεων!

Τι λέτε παιδιά, μήπως θα άξιζε να αποκτούσατε κι εσείς έναν κουμπαρά και να ξεκινούσατε αποταμίευση;

Δεν μένει μόνο παρά να διαλέξετε σχήμα, χρώμα υλικό και νά ο κουμπαράς σας στο λεπτό!

Ζωγράφισε τον δικό σου κουμπαρά στο πλαίσιο

Λυκείου δραστηριότητες

Ημερολόγιο εκδηλώσεων Νοέμβριος 2022 - Φεβρουάριος 2023

- **Αρχές Νοεμβρίου:** Με θέμα τις μακρινές αλψμόντες πατρίδες, αφιερωματικές εκδηλώσεις, δράσεις και ταξίδια του ΛΕΡ κυκλοφόρησε το 42^ο τεύχος του περιοδικού «τ' ανάβλημα».
- **6 Νοεμβρίου:** Το τμήμα καλλιτεχνικών κατασκευών του ΛΕΡ, με δασκάλα την Άννα Κυριακάκη, δημιούργησε το γούρι του 2023, εικαστικό στολίδι (ρόδι και καράβι) σε πλεξιγκλάς, έργα του Παύλου Σάμιου και του Βαγγέλη Ρήνα.
- **13 Νοεμβρίου:** Το ΛΕΡ παρουσίασε το λεύκωμα των 30 ετών από την ίδρυσή του και τίμησε τον ευεργέτη του, Αθανάσιο Μαρτίνο για την πολυετή στήριξή του. Στο θέατρο Γυμνασίου Λυκείου Ραφήνας, η Πρόεδρος Εύη Γκατσοπούλου, πλαισιωμένη από μαθητές και μαθήτριες χορού με παραδοσιακές ενδυμασίες, κατά την ομιλία της αφιέρωσε την εκδήλωση στον Αθανάσιο Μαρτίνο και την ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ. Εξήρε την προσφορά και την φιλοπατρία τους και απένειμε αναμνηστική πλακέτα και συλλεκτικούς τόμους του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Ακολούθησε η παρουσίαση του λευκώματος από τη δημοσιογράφο, Βίκυ Φλέσσα και την τ. Πρόεδρο του ΛΕΡ, Χριστίνα Παναγιώτου. Η εκδήλωση έκλεισε με νησιώτικους χορούς από την εφηβική ομάδα του ΛΕΡ.
- **22 Νοεμβρίου:** Το ΛΕΡ αναβίωσε τα Πολυσπώρια με μεγάλο γλέντι στο προαύλιο του πέτρινου σχολείου. Πρωταγωνιστής ήταν το καζάνι, όπου έβρασαν τα πολυσπώρια και γύρω του, όλοι οι χορευτές του ΛΕΡ τραγούδησαν και χόρευαν σε μεγάλο κύκλο.
- **24 Νοεμβρίου:** Η Έφορος Βιβλιοθήκης, Ελένη Ανδρικοπούλου, διοργάνωσε τη νέα συνάντηση φιλαναγνωσίας με θέμα την αμερικάνικη λογοτεχνία.
- **11 Δεκεμβρίου:** Τα παιδικά και εφηβικά τμήματα χορού του ΛΕΡ με την καλλιτεχνική επιμέλεια της δασκάλας τους, Ανθίας Χρόνη, διδάχτηκαν και δίδαξαν το πιο ζωντανό μάθημα τοπικής ιστορίας, μεταφέροντας το κοινό 100 χρόνια πριν, στην εγκατάσταση των Τριγλιανών προσφύγων στην παραθαλάσσια Ραφήνα.
- **18 Δεκεμβρίου:** Η Εφορεία Καλλιτεχνικών του ΛΕΡ διοργάνωσε κυριακάτικη πρωινή επίσκεψη στην Γκαλερί Κουβουτσάκη.
- **19 Δεκεμβρίου:** Με ένα αφιέρωμα στα "καφέ" της Ευρώπης, τα μέλη των Λυκείων των Ελληνίδων έσμιξαν στο χριστουγεννιάτικο τσάι, που έγινε στη λαμπρή, καταστόλιστη αίθουσα του πολυτελούς ξενοδοχείου "Μεγάλη Βρεταννία", στην Αθήνα.
- **20 Δεκεμβρίου:** Η Έφορος Λαογραφικού Αρχείου και παραδόσεων του ΛΕΡ, Ασπασία Μπούρχα, παρουσίασε στα χορευτικά τμήματα του ΛΕΡ το έθιμο των Σαρακατσάνων, τη βασιλοκουλούρα ή Χριστοκουλούρα. Η συνέφορος Ευαγγελία Πανταζή συνόδευσε την εκδήλωση με ένα παραδοσιακό τραγούδι.
- **20-21 Δεκεμβρίου:** Χειροποίητα προϊόντα, δημιουργίες, έργα των τμημάτων της Εφορείας Οικοτεχνίας του ΛΕΡ, εκτέθηκαν στο χριστουγεννιάτικο μαζάζι και αποτέλεσαν τα ομορφότερα, μοναδικά δώρα για τις γιορτές.
- **23 Δεκεμβρίου:** Όλοι οι μαθητές χορού του ΛΕΡ αποχαιρέτησαν για το τέλος της χρονιάς, μέσα σε μια ζεστή και φιλόξενη ατμόσφαιρα που χρόνια τώρα τους ενώνει.
- **24 Δεκεμβρίου:** Όπως κάθε χρόνο το ΛΕΡ έψαλε τα κάλαντα των Χριστουγέννων στο Δήμαρχο της πόλης μας, Βαγγέλη Μπουρνού, σε μαγαζιά και γειτονιές της Ραφήνας. Τους καλαντιστές συνόδευσαν με κρουστά οι δάσκαλοι χορού, Κωνσταντίνος Λιναράς και Θεός Λειβαθνήος.
- **30 Δεκεμβρίου:** Η πρωτοχρονιάτικη κάρτα με τα αρβανίτικα κάλαντα, μοιράστηκε διαδικτυακά σε μέλη και φίλους του ΛΕΡ με ευχές για μια καλότυχη χρονιά.
- **Ιανουάριος 2023:** Βασιλόπιτες για τη νέα χρονιά έκοψαν όλα τα τμήματα του ΛΕΡ: χορού, χορωδίας, ραπτικής, κεντήματος, υφαντικής, ζωγραφικής, καλλιτεχνικών δημιουργιών, φιλαναγνωσίας.
- **15 Ιανουαρίου:** Προβλήθηκε στο διαδίκτυο βίντεο ανασκόπησης του 2022 με τις δράσεις του ΛΕΡ, που δημιουργήθηκε από την Εφορεία Δημοσίων σχέσεων ΛΕΡ.
- **19 Ιανουαρίου:** Ο Θρακιώτης Γιώργος Συμεωνίδης, από το ακριτικό χωριό "Λαγός", με τη συνοδεία της γκάιντας και της φλογέρας και τον αβίαστο-αυθεντικό του λόγο, μας δίδαξε τα πατήματα, τις δοξασίες και τα ήθη των ανθρώπων του Έβρου.
- **22 Ιανουαρίου:** Πραγματοποιήθηκε η πρώτη εκδήλωση για το 2023 από το ΛΕΡ με μεγάλη επιτυχία. Ήταν η παρουσίαση του βιβλίου, «Ο κυνηγός της Κιλίκιας», που οργανώθηκε από την Έφορο Βιβλιοθήκης, Ελένη Ανδρικοπούλου και τις συνέφορους της. Συντελεστές, ο Θεοδωρής Κοντάρης, ο Αρχάγγελος Γαβριήλ, ιστορικός και συγγραφέας του βιβλίου, οι μουσικοί, Χρίστος Τσιαμούλης και Στέφανος Δορμπαράκης και τα παιδιά της χορευτικής ομάδας, ντυμένα με αστικές φορεσιές.
- **2 Φεβρουαρίου:** Οι Έφοροι Εθνικών Ενδυμασιών, Χαρούλα Καρασόγλου, Οικοτεχνίας, Αναστασία Μιχαήλ, και Λαογραφίας, Ασπασία Μπούρχα καλοδέχτηκαν τα παιδιά του 4^{ου} Νηπιαγωγείου Ραφήνας στο ΛΕΡ. Ήταν μια βιωματική επαφή των παιδιών με την παράδοση και τη λαϊκή τέχνη του τόπου μας.
- **3 Φεβρουαρίου:** Το μουσικοκινητικό τμήμα του ΛΕΡ με την καθοδήγηση της δασκάλας του, Ανθίας Χρόνη και της συνέφορου χορού, Ασπασίας Μπούρχα, δημιούργησε με χαρτί και χρώματα Μπούλες και Γενίτσαρους.
- **3 Φεβρουαρίου:** Μια μοναδική εμπειρία βίωσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες χορού του ΛΕΡ. Στο μάθημα της Παρασκευής, ο Θρακιώτης Γιώργος Συμεωνίδης τους μίλησε για τις δυνατότητες, την κατασκευή και τον ήχο της γκάιντας. Τα παιδιά ενθουσιασμένα ακολούθησαν τις μελωδίες της χορεύοντας.
- **11 Φεβρουαρίου:** Η Εφορεία Οικοτεχνίας διοργάνωσε επίσκεψη στην έκθεση "Ένδυμα ψυχής" στο Μουσείο της Ακρόπολης.
- **17 Φεβρουαρίου:** Αποκριάτικο γλέντι οργανώθηκε στα τμήματα χορού, με ορχήστρα χάλκινων από τη Μακεδονία.
- **19 Φεβρουαρίου:** Η Πρόεδρος του ΛΕΡ, Εύη Γκατσοπούλου, ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου του συλλόγου Ηπειρωτών, Δημήτρη Βασιλείου, παραβρέθηκε στην εκδήλωση για την κοπή της πίτας και την επέτειο της απελευθέρωσης των Ιωαννίνων και εκφώνησε λόγο για τα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές της ιστορικής επετείου.
- **19 Φεβρουαρίου:** Ο βιολόγος, υγιεινολόγος, πρόεδρος της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Αχαρνών, Γεώργιος Φυτάς, παρουσίασε την αρβανίτικη κουζίνα των Μεσογείων. Γεύσεις της αρβανίτικης κουζίνας ετοίμασαν μέλη του ΔΣ του ΛΕΡ.
- **19 Φεβρουαρίου:** Συμμετοχή της χορευτικής ομάδας εφήβων του ΛΕΡ στο δρώμενο "Γαϊτανάκι", στην παραλία Χαλκίδας.